

OLYIY TA'LIM TIZIMI KADRLARINI QAYTA TAYYORLASH VA MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI

TA'LIM TIZIMI MENEJMENTI
VA
TA'LIM SIFATI MENEJMENTI

2024

LIB.BIMM.UZ

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**OLIV TA‘LIM TIZIMI KADRLARINI QAYTA TAYYORLASH VA
MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

**YANGI O‘ZBEKISTONNING TARAQQIYOT SATRATEGIYASI VA
JAMIYATNING MA‘NAVIY ASOSLARI**

**(“Ta‘lim tizimi menejmenti” va “Ta‘lim sifati menejmenti”
yo‘nalishlari uchun)**

O‘QUV-USLUBIY MAJMUA

Toshkent – 2024

Modulning o‘quv-uslubiy majmuasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023-yil 25-avgustdagi 391-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan o‘quv dasturi va o‘quv rejasiga muvofiq ishlab chiqilgan.

Tuzuvchi: **O.O.Sirojov** - siyosiy fanlar doktori, professor

Taqrizchi: **V.R.Topildiyev** – yuridik fanlari doktori, professor

O‘quv-uslubiy majmua Oliy ta’lim tizimi kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti kengashining qarori bilan nashrga tavsiya qilingan
(“28” dekabr 2023-yildagi 5/4 -sonli bayonoma)

MUNDARIJA

I. ISHCHI DASTUR	5
II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTREFAOL O‘QITISH METODLARI	11
III. NAZARIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI	22
IV. AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI	39
V. ADABIYOTLAR RO‘YXATI	63
VI. NAZORAT SAVOLLARI	66

I. ISHCHI DASTUR

ISHCHI DASTUR

KIRISH

Ushbu dastur O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 12-iyundagi “Oliy ta’lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-4732-son, 2019 yil 27 avgustdagi “Oliy ta’lim muassasalari pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to‘g‘risida”gi PF-5789-son, 2019 yil 8 oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-son va 2022 yil 28 yanvardagi “2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmonlari, 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2909-son, 2017 yil 27 iyuldagi “Oliy ma’lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3151-son, 2019 yil 3 maydagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4307-son va 2021 yil 26 martdagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5040-son qarorlari, shuningdek Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 17 sentabrdagi “Ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 736-son va 2019 yil 23 sentabrdagi “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 797-son qarorilarida belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo‘lib, ta’lim-tarbiya jarayonlarida ma’naviy-ma’rifiy muhit barqarorligini ta’minlash, tinglovchilarning davlat va jamiyat hayotida amalga oshirilayotgan islohotlardan xabardorligini va daxldorlik tuyg‘ularini oshirish, Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma’naviy asoslari bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini yanada rivojlantirishni maqsad qiladi.

Modulning maqsadi va vazifalari

Tinglovchilarda Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma’naviy asoslari haqidagi bilimlarini takomillashtirish, ushbu sohada amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy-ma’rifiy islohotlar bilan yaqindan tanishtirish va sohadagi muammolarni aniqlash, tahlil etish va baholash bilan bog‘liq ko‘nikma va malakalarini tarkib toptirish, shuningdek Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida belgilangan asosiy maqsad va yo‘nalishlar to‘g‘risida chuqur bilim olishni ta’minlash, davlat va jamiyat hayotida, shuningdek yoshlarni tarbiyalashda ma’naviyat va axloq masalalarining ahamiyatini bugungi kun nuqtai

nazaridan tahlil etish va baholash, bu borada zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni yanada shakllantirish modulining maqsad va vazifalarini tashkil etadi.

Modul bo'yicha tinglovchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma'naviy asoslari modulini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

Tinglovchi:

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma'naviy asoslariga tegishli normativ-huquqiy hujjatlar va ularga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarni;

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi oid normativ-huquqiy hujjatlarni huquqiy usul va vositalarini;

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida belgilangan vazifalarni ijro etish jarayonida amalga oshirilayotgan islohot va yangiliklarni, bu to'g'risidagi muhim ma'lumotlarni bilishi kerak.

Tinglovchi:

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida belgilangan maqsad va vazifalarni amalga oshirish sohasidagi muammo va masalalarni tahlil etish;

-ta'lim muassasalarida ta'lim sub'ektlarining ma'naviy axloqi va jamiyatning ma'naviy asoslari bilan bog'liq joriy muammolarni tahlil etish va baholash;

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi bilan bog'liq ijtimoiy fanlarni o'qitishda zamonaviy innovatsion pedagogika, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'quv jarayoniga faol tadbiiq etish;

-fanlarni o'qitishda ta'lim berishning modulli tizimidan kengroq foydalanish;

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasiga taalluqli bo'lgan tadqiqotlarni aniqlash va tahlil qilish;

-fanni o'qitishda amaliyot materiallaridan kengroq foydalangan holda tahliliy fikrlash;

-fan doirasida taqdimotlar yaratish, mustaqil va masofaviy ta'limni tashkil etishda video ma'ruzalarni tayyorlash va ulardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Tinglovchi:

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasiga tegishli normativ-huquqiy hujjatlarni sharhlash;

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi bilan bog'liq tegishli amaliyot materiallarini o'rganish, tahlil qilish va olingan ma'lumotlar asosida tegishli xulosa va tavsiyalar ishlab chiqish;

-mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy-siyosiy jihatdan yanada rivojlantirish bilan bog'liq turli mamlakatlarda qabul qilingan rivojlanish dasturlari, yo'l xarita va dasturlar, istiqbolli rejalarga oid xorijiy tajribalarni o'rganish hamda ularni milliy qonunchilik va amaliyot bilan qiyosiy tahlil qila olish malakalariga ega bo'lishi zarur.

Tinglovchi:

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi, shuningdek ta'limning boshqa ustuvor sohalari bo'yicha talabalarni fundamental, shuningdek amaliy kasbiy tayyorgarligini ta'minlash;

-o'quv jarayoni nazariy tayyorgarligini amaliyot bilan uzviy bog'liqligini, talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirishni, yangi bilimlarni mustaqil egallash va qo'llashni ta'minlaydigan o'qitishning zamonaviy shakl va metodlari, pedagogik, axborot-kommunikatsiya, innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish;

-Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi o'quv jarayoniga ilmiy ishlanmalar natijalarini samarali joriy etish, fanni samarali o'qitishga qaratilgan turli metod va usullarini qo'llash kompetensiyalarini egallashi lozim.

Modulni tashkil etish va o'tkazish bo'yicha tavsiyalar

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma'naviy asoslari moduli ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar shaklida olib boriladi.

O'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo'llanilishi nazarda tutilgan.

Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar munozara va debat, ilmiy baxs va muhokama shaklida, test so'rovlari, aqliy hujum, guruhli fikrlash, kichik guruhlar bilan ishlash va boshqa interaktiv ta'lim usullarini qo'llagan holda, zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida prezentatsion va elektron-didaktik texnologiyalar asosida tashkil etiladi.

Modul doirasida ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar nazarda tutilib, bu borada davlat va jamiyat hayotida katta amaliy ish tajribasiga, obro'-e'tibor va nufuzga, yuksak lavozim va martabaga, ilmiy yutuq va unvonlarga ega bo'lgan shaxslar, ilmiy jamoatchilik va akademik soha vakillari, davlat boshqaruvi organlari xodimlari va boshqa mashhur shaxslar bilan adabiy va ma'naviy-ma'rifiy o'chrashuvlar tashkil etiladi.

Modulning o'quv rejadagi boshqa modullar bilan bog'liqligi va uzviyligi

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma'naviy asoslari moduli o'quv rejadagi "Oliy ta'limning normativ huquqiy asoslari" va "Ta'lim menejerining innovatsion faoliyati, kompetentligi, professionalligi" va boshqa modullar bilan o'zaro bog'liq hamda uslubiy jihatdan uzviy bog'langan holda

pedagoglarning davlat va jamiyat hayotida olib borilayotgan islohotlardan xabardorlik va ularga daxldorlik tuyg'ularini oshirishga, shuningdek jamiyatning ma'naviy asoslarini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Modulning oliy ta'limdagi o'rni

Modulni o'zlashtirish orqali tinglovchilar 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining davlat va jamiyat hayotini takomillashtirishdagi o'rni va ahamiyati, asosiy yo'nalish va maqsadlari, shuningdek O'zbekiston Respublikasining zamonaviy konstitutsionalizmi hamda "Yangi O'zbekiston – ma'rifatli jamiyat" konsepsiyasiga doir kasbiy bilim va malakalarga ega bo'ladilar.

MODUL BO'YICHA SOATLAR TAQSIMOTI

№	Modul mavzulari	Umumiy o'quv yuklamasi Soatlari		
		Jami	Auditoriya o'quv yuklamasi	
			Nazariy	Amaliy Mashg'ulot
1.	2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining davlat va jamiyat hayotini takomillashtirishdagi o'rni va ahamiyati.	2	2	
2.	"Yangi O'zbekiston – ma'rifatli jamiyat" konsepsiyasi va uning mohiyati.	2	2	
3.	O'zbekiston Respublikasining zamonaviy konstitutsionalizmi.	2		2
4.	2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining asosiy yo'nalish va maqsadlari.	2		2
Jami		8	4	4

BAHOLASH MEZONI

Mazkur modul yuzasidan tinglovchilarning bilim, ko'nikma va malakalari nazorati belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

NAZARIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasining davlat va jamiyat hayotini takomillashtirishdagi o‘rni va ahamiyati. (2 soat)

Yangi O‘zbekistonda davlat va jamiyat hayotida olib borilayotgan islohotlarning mohiyati. 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasining mazmuni va ahamiyati. Taraqqiyot strategiyasida Yangi O‘zbekistonni barpo etishning siyosiy, huquqiy, ijtimoiy, iqtisodiy, ma‘rifiy asoslari.

2-mavzu. “Yangi O‘zbekiston – ma‘rifatli jamiyat” konsepsiyasi va uning mohiyati. (2 soat)

Marifatli jamiyat mohiyati. Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish. Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish. Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘shish sur‘atlarini ta‘minlash. Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish. Ma‘naviy taraqqiyotni ta‘minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish. Milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda umumbashariy muammolarga yondashish. Mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish.

AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. O‘zbekiston Respublikasining zamonaviy konstitutsionalizmi.

(2 soat)

Yangi konstitusiyadagi o‘zgarishlar. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining asosiy prinsiplari. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson va fuqaroning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari. Jamiyatning iqtisodiy negizlari. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ma‘muriy-hududiy va davlat tuzilishi masalalari. Davlat hokimiyatining tashkil etilishining konstitutsiyaviy asoslari.

2-mavzu. 2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasining asosiy yo‘nalish va maqsadlari. (2 soat)

Ta‘lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishda jamiyatning ma‘naviy asoslari. “Yangi O‘zbekiston – ma‘rifatli jamiyat” konsepsiyasi va uning mohiyati. Globallashuv va axborot asrida ma‘naviyat, ma‘rifat va axloq masalalari.

II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTREFAOL O‘QITISH METODLARI

O‘QITISH SHAKLLARI

Quyidagi shakllarda ta’lim berish ko‘zda tutilgan:

- binar ma’ruza, bit dars, debatlar, vebinar;
- On-line ma’ruza;
- trening, videotrening;
- kichik ma’ruzalar va suhbatlar (diqqatni jamlash va axborotni qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi);
- klaster, sinkveyn (axborot yoki biron-bir tushunchani qisqa bayonini tuzish ko‘nikmani shakllantiradi);
- kichik guruhlarda ishlash, bumerang (materialni mantiqan tizimli, muammoli bayon etishni rivojlantiradi);
- blits o‘yin, qora quti (aniq muammoli vaziyatni tahlil qilish, kamchiliklar sababini yo‘l-yo‘lakay aniqlashga yo‘naltiriladi).

“Aqliy hujum” metodi - biror muammo bo‘yicha ta’lim oluvchilar tomonidan bildirilgan erkin fikr va mulohazalarni to‘plab, ular orqali ma’lum bir yechimga kelinadigan metoddir. “Aqliy hujum” metodining yozma va og‘zaki shakllari mavjud.

Og‘zaki shaklida ta’lim beruvchi tomonidan berilgan savolga ta’lim oluvchilarning har biri o‘z fikrini og‘zaki bildiradi. Ta’lim oluvchilar o‘z javoblarini aniq va qisqa tarzda bayon etadilar. Yozma shaklida esa berilgan savolga ta’lim oluvchilar o‘z javoblarini qog‘oz kartochkalarga qisqa va barchaga ko‘rinarli tarzda yozadilar. Javoblar doskaga (magnitlar yordamida) yoki «pinbord» doskasiga (ignalar yordamida) mahkamlanadi. “Aqliy hujum” metodining yozma shaklida javoblarni ma’lum belgilar bo‘yicha guruhlab chiqish imkoniyati mavjuddir. Ushbu metod to‘g‘ri va ijobiy qo‘llanilganda shaxsni erkin, ijodiy va nostandart fikrlashga o‘rgatadi.

“Aqliy hujum” metodidan foydalanilganda ta’lim oluvchilarning barchasini jalb etish imkoniyati bo‘ladi, shu jumladan ta’lim oluvchilarda muloqot qilish va munozara olib borish madaniyati shakllanadi. Ta’lim oluvchilar o‘z fikrini faqat og‘zaki emas, balki yozma ravishda bayon etish mahorati, mantiqiy va tizimli fikr yuritish ko‘nikmasi rivojlanadi. Bildirilgan fikrlar baholanmasligi ta’lim oluvchilarda turli g‘oyalar shakllanishiga olib keladi. Bu metod ta’lim oluvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

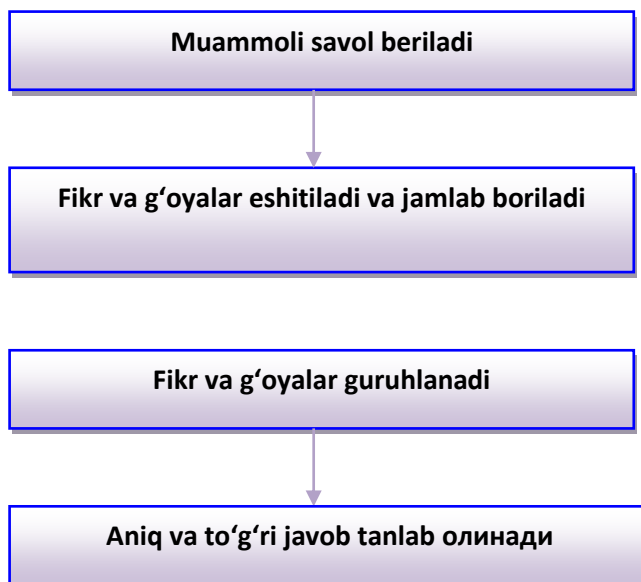
“Aqliy hujum” metodi ta’lim beruvchi tomonidan qo‘yilgan maqsadga qarab amalga oshiriladi:

1. Ta’lim oluvchilarning boshlang‘ich bilimlarini aniqlash maqsad qilib qo‘yilganda, bu metod darsning mavzuga kirish qismida amalga oshiriladi.
2. Mavzuni takrorlash yoki bir mavzuni keyingi mavzu bilan bog‘lash maqsad qilib qo‘yilganda -yangi mavzuga o‘tish qismida amalga oshiriladi.
3. O‘tilgan mavzuni mustahkamlash maqsad qilib qo‘yilganda-mavzudan so‘ng, darsning mustahkamlash qismida amalga oshiriladi.

“Aqliy hujum” metodini qo‘llashdagi asosiy qoidalar:

1. Bildirilgan fikr-g‘oyalar muhokama qilinmaydi va baholanmaydi.
2. Bildirilgan har qanday fikr-g‘oyalar, ular hatto to‘g‘ri bo‘lmasa ham inobatga olinadi.
3. Har bir ta‘lim oluvchi qatnashishi shart.

Quyida “Aqliy hujum” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Aqliy hujum” metodining tuzilmasi

“Aqliy hujum” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta‘lim oluvchilarga savol tashlanadi va ularga shu savol bo‘yicha o‘z javoblarini (fikr, g‘oya va mulohaza) bildirishlarini so‘raladi;
2. Ta‘lim oluvchilar savol bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishadi;
3. Ta‘lim oluvchilarning fikr-g‘oyalari (magnitafonga, videotasmaga, rangli qog‘ozlarga yoki doskaga) to‘planadi;
4. Fikr-g‘oyalar ma‘lum belgilar bo‘yicha guruhlanadi;
5. Yuqorida qo‘yilgan savolga aniq va to‘g‘ri javob tanlab olinadi.

“Aqliy hujum” metodining afzalliklari:

- natijalar baholanmasligi ta‘lim oluvchilarda turli fikr-g‘oyalarning shakllanishiga olib keladi;
- ta‘lim oluvchilarning barchasi ishtirok etadi;
- fikr-g‘oyalar vizuallashtirilib boriladi;
- ta‘lim oluvchilarning boshlang‘ich bilimlarini tekshirib ko‘rish imkoniyati mavjud;
- ta‘lim oluvchilarda mavzuga qiziqish uyg‘otadi.

“Aqliy hujum” metodining kamchiliklari:

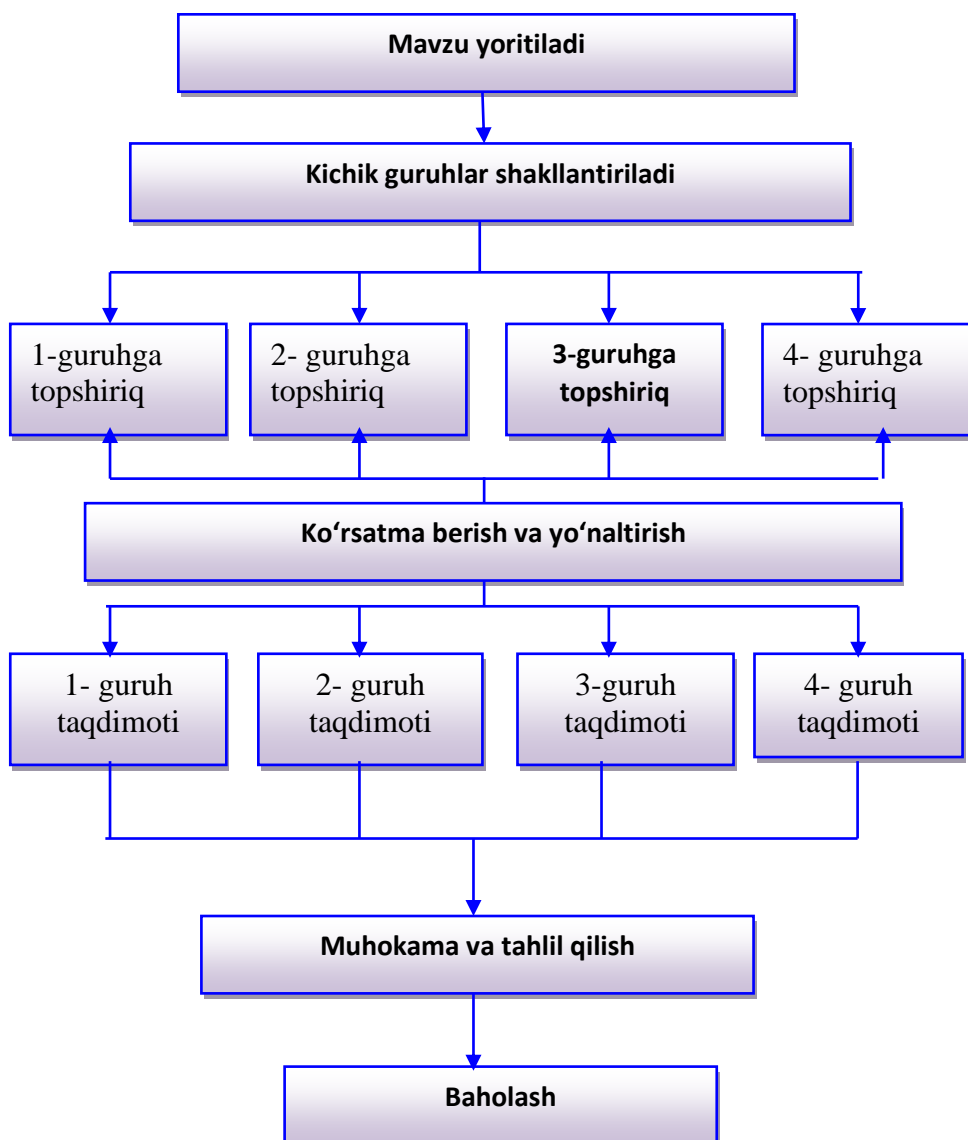
- ta‘lim beruvchi tomonidan savolni to‘g‘ri qo‘ya olmaslik;

- ta'lim beruvchidan yuqori darajada eshitish qobiliyatining talab etilishi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi - ta'lim oluvchilarni faollashtirish maqsadida ularni kichik guruhlariga ajratgan holda o'quv materialini o'rganish yoki berilgan topshiriqni bajarishga qaratilgan darsdagi ijodiy ish.

Ushbu metod qo'llanilganda ta'lim oluvchi kichik guruhlarda ishlab, darsda faol ishtirok etish huquqiga, boshlovchi rolida bo'lishga, bir-biridan o'rganishga va turli nuqtai- nazarlarni qadrlash imkoniga ega bo'ladi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi qo'llanilganda ta'lim beruvchi boshqa interfaol metodlarga qaraganda vaqtni tejash imkoniyatiga ega bo'ladi. Chunki ta'lim beruvchi bir vaqtning o'zida barcha ta'lim oluvchilarni mavzuga jalb eta oladi va baholay oladi. Quyida “Kichik guruhlarda ishlash” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining tuzilmasi

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Faoliyat yo‘nalishi aniqlanadi. Mavzu bo‘yicha bir-biriga bog‘liq bo‘lgan masalalar belgilanadi.
2. Kichik guruhlar belgilanadi. Ta‘lim oluvchilar guruhlariga 3-6 kishidan bo‘linishlari mumkin.
3. Kichik guruhlar topshiriqni bajarishga kirishadilar.
4. Ta‘lim beruvchi tomonidan aniq ko‘rsatmalar beriladi va yo‘naltirib turiladi.
5. Kichik guruhlar taqdimot qiladilar.
6. Bajarilgan topshiriqlar muhokama va tahlil qilinadi.
7. Kichik guruhlar baholanadi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining afzalligi:

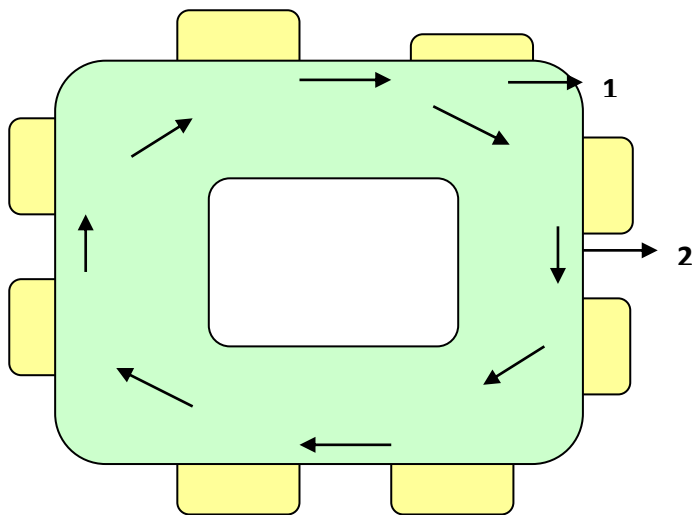
- o‘qitish mazmunini yaxshi o‘zlashtirishga olib keladi;
- muloqotga kirishish ko‘nikmasining takomillashishiga olib keladi;
- vaqtni tejash imkoniyati mavjud;
- barcha ta‘lim oluvchilar jalb etiladi;
- o‘z-o‘zini va guruhlararo baholash imkoniyati mavjud bo‘ladi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining kamchiliklari:

- ba‘zi kichik guruhlarda kuchsiz ta‘lim oluvchilar bo‘lganligi sababli kuchli ta‘lim oluvchilarning ham past baho olish ehtimoli bor;
- barcha ta‘lim oluvchilarni nazorat qilish imkoniyati past bo‘ladi;
- guruhlararo o‘zaro salbiy raqobatlar paydo bo‘lib qolishi mumkin;
- guruh ichida o‘zaro nizo paydo bo‘lishi mumkin.

“Davra suhbat” metodi – aylana stol atrofida berilgan muammo yoki savollar yuzasidan ta‘lim oluvchilar tomonidan o‘z fikr-mulohazalarini bildirish orqali olib boriladigan o‘qitish metodidir.

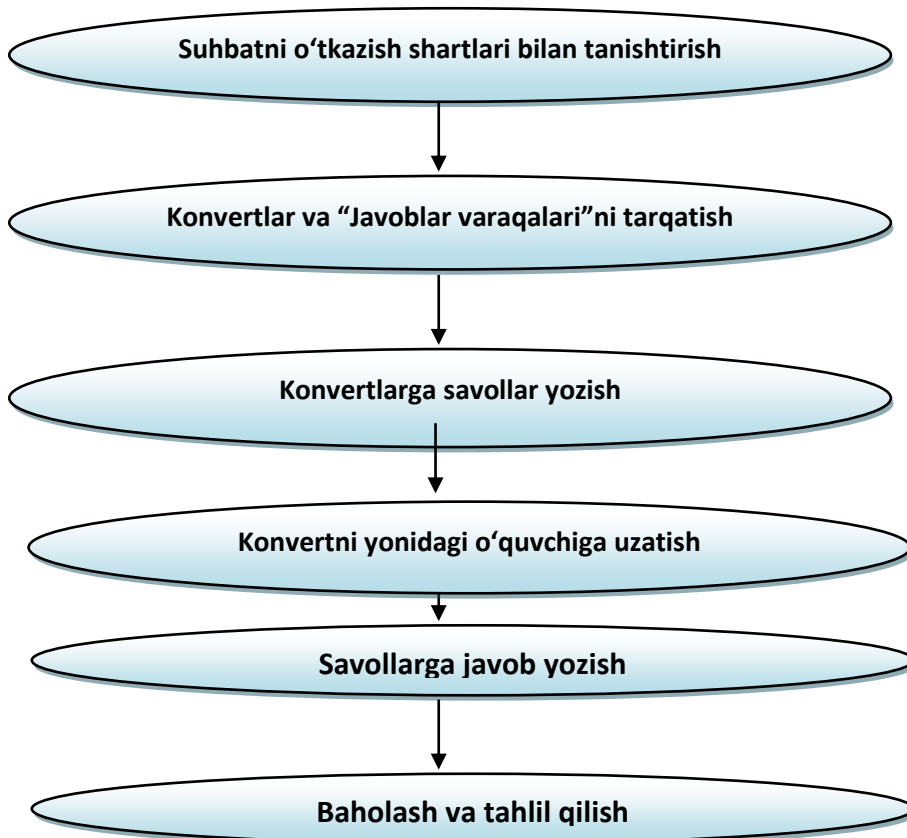
“Davra suhbat” metodi qo‘llanilganda stol-stullarni doira shaklida joylashtirish kerak. Bu har bir ta‘lim oluvchining bir-biri bilan “ko‘z aloqasi”ni o‘rnatib turishiga yordam beradi. Davra suhbatining og‘zaki va yozma shakllari mavjuddir. Og‘zaki davra suhbatida ta‘lim beruvchi mavzuni boshlab beradi va ta‘lim oluvchilardan ushbu savol bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishlarini so‘raydi va aylana bo‘ylab har bir ta‘lim oluvchi o‘z fikr-mulohazalarini og‘zaki bayon etadilar. So‘zlayotgan ta‘lim oluvchini barcha diqqat bilan tinglaydi, agar muhokama qilish lozim bo‘lsa, barcha fikr-mulohazalar tinglanib bo‘lingandan so‘ng muhokama qilinadi. Bu esa ta‘lim oluvchilarning mustaqil fikrlashiga va nutq madaniyatining rivojlanishiga yordam beradi.

Belgilar:1-ta'lim oluvchilar
2-aylana stol

Davra stolining tuzilmasi

Yozma davra suhbatida ham stol-stullar aylana shaklida joylashtirilib, har bir ta'lim oluvchiga konvert qog'oz beriladi. Har bir ta'lim oluvchi konvert ustiga ma'lum bir mavzu bo'yicha o'z savolini beradi va "Javob varaqasi"ning biriga o'z javobini yozib, konvert ichiga solib qo'yadi. Shundan so'ng konvertni soat yo'nalishi bo'yicha yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi. Konvertni olgan ta'lim oluvchi o'z javobini "Javoblar varaqasi"ning biriga yozib, konvert ichiga solib qo'yadi va yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi. Barcha konvertlar aylana bo'ylab harakatlanadi. Yakuniy qismda barcha konvertlar yig'ib olinib, tahlil qilinadi. Quyida "Davra suhbat" metodining tuzilmasi keltirilgan

“Davra suhbatı” metodining tuzilmasi

“Davra suhbatı” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Mashg‘ulot mavzusi e‘lon qilinadi.
2. Ta‘lim beruvchi ta‘lim oluvchilarni mashg‘ulotni o‘tkazish tartibi bilan tanishtiradi.
3. Har bir ta‘lim oluvchiga bittadan konvert va javoblar yozish uchun guruhda necha ta‘lim oluvchi bo‘lsa, shunchadan “Javoblar varaqalari”ni tarqatilib, har bir javobni yozish uchun ajratilgan vaqt belgilab qo‘yiladi. Ta‘lim oluvchi konvertga va “Javoblar varaqalari”ga o‘z ismi-sharifini yozadi.
4. Ta‘lim oluvchi konvert ustiga mavzu bo‘yicha o‘z savolini yozadi va “Javoblar varaqasi”ga o‘z javobini yozib, konvert ichiga solib qo‘yadi.
5. Konvertga savol yozgan ta‘lim oluvchi konvertni soat yo‘nalishi bo‘yicha yonidagi ta‘lim oluvchiga uzatadi.
6. Konvertni olgan ta‘lim oluvchi konvert ustidagi savolga “Javoblar varaqalari”dan biriga javob yozadi va konvert ichiga solib qo‘yadi hamda yonidagi ta‘lim oluvchiga uzatadi.
7. Konvert davra stoli bo‘ylab aylanib, yana savol yozgan ta‘lim oluvchining o‘ziga qaytib keladi. Savol yozgan ta‘lim oluvchi konvertdagi “Javoblar varaqalari”ni baholaydi.
8. Barcha konvertlar yig‘ib olinadi va tahlil qilinadi.

Ushbu metod orqali ta‘lim oluvchilar berilgan mavzu bo‘yicha o‘zlarining bilimlarini qisqa va aniq ifoda eta oladilar. Bundan tashqari ushbu metod orqali ta‘lim oluvchilarni muayyan mavzu bo‘yicha baholash imkoniyati yaratiladi. Bunda ta‘lim oluvchilar o‘zlari bergan savollariga guruhdagi boshqa ta‘lim oluvchilar bergan javoblarini baholashlari va ta‘lim beruvchi ham ta‘lim oluvchilarni ob‘ektiv baholashi mumkin.

“Davra suhbatı” metodining afzalliklari:

- o‘tilgan materialining yaxshi esda qolishiga yordam beradi;
- barcha ta‘lim oluvchilar ishtirok etadilar;
- har bir ta‘lim oluvchi o‘zining baholanishi mas‘uliyatini his etadi;
- o‘z fikrini erkin ifoda etish uchun imkoniyat yaratiladi.

“Davra suhbatı” metodining kamchiliklari:

- ko‘p vaqt talab etiladi;
- ta‘lim beruvchining o‘zi ham rivojlangan fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lishi talab etiladi;
- ta‘lim oluvchilarning bilim darajasiga mos va qiziqarli bo‘lgan mavzu tanlash talab etiladi.

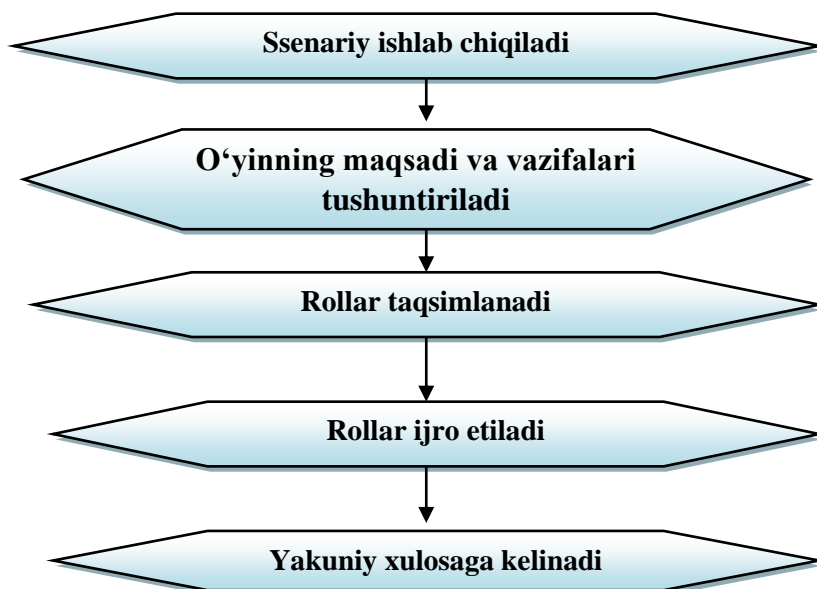
“Rolli o‘yin” metodi-ta‘lim oluvchilar tomonidan hayotiy vaziyatning har xil shart-sharoitlarini sahnalashtirish orqali ko‘rsatib beruvchi metoddir.

Rolli o‘yinlarning ishbop o‘yinlardan farqli tomoni baholashning olib borilmasligidadir. Shu bilan birga “Rolli o‘yin” metodida ta‘lim oluvchilar ta‘lim beruvchi tomonidan ishlab chiqilgan ssenariydagi rollarni ijro etish bilan

kifoyalanishsa, “Ishbop o‘yin” metodida rol ijro etuvchilar ma’lum vaziyatda qanday vazifalarni bajarish lozimligini mustaqil ravishda o‘zlari hal etadilar.

Rolli o‘yinda ham ishbop o‘yin kabi muammoni yechish bo‘yicha ishtirokchilarning birgalikda faol ish olib borishlari yo‘lga qo‘yilgan. Rolli o‘yinlar ta’lim oluvchilarda shaxslararo muomala malakasini shakllantiradi.

“Rolli o‘yin” metodida ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilar haqida oldindan ma’lumotga ega bo‘lishi lozim. Chunki rollarni o‘ynashda har bir ta’lim oluvchining individual xarakteri, xulq-atvori muhim ahamiyat kasb etadi. Tanlangan mavzular ta’lim oluvchilarning o‘zlashtirish darajasiga mos kelishi kerak. Rolli o‘yinlar o‘quv jarayonida ta’lim oluvchilarda motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi. Quyida “Rolli o‘yin” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Rolli o‘yin” metodining tuzilmasi

“Rolli o‘yin” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim beruvchi mavzu bo‘yicha o‘yinning maqsad va natijalarini belgilaydi hamda rolli o‘yin ssenariysini ishlab chiqadi.
2. O‘yinning maqsad va vazifalari tushuntiriladi.
3. O‘yinning maqsadidan kelib chiqib, rollarni taqsimlaydi.
4. Ta’lim oluvchilar o‘z rollarini ijro etadilar. Boshqa ta’lim oluvchilar ularni kuzatib turadilar.
5. O‘yin yakunida ta’lim oluvchilardan ular ijro etgan rolni yana qanday ijro etish mumkinligini izohlashga imkoniyat beriladi. Kuzatuvchi bo‘lgan ta’lim oluvchilar o‘z yakuniy mulohazalarini bildiradilar va o‘yinga xulosa qilinadi.

Ushbu metodni qo‘llash uchun ssenariy ta’lim beruvchi tomonidan ishlab chiqiladi. Ba’zi hollarda ta’lim oluvchilarni ham ssenariy ishlab chiqishga jalb etish mumkin. Bu ta’lim oluvchilarning motivatsiyasini va ijodiy izlanuvchanligini oshirishga yordam beradi. Ssenariy maxsus fan bo‘yicha o‘tilayotgan mavzuga mos ravishda, hayotda yuz beradigan ba’zi bir holatlarni yoritishi kerak. Ta’lim oluvchilar

ushbu rolli o‘yin ko‘rinishidan so‘ng o‘z fikr-mulohazalarini bildirib, kerakli xulosa chiqarishlari lozim.

“Rolli o‘yin” metodining afzallik tomonlari:

- o‘quv jarayonida ta‘lim oluvchilarda motivatsiya (qiziqish)ni shakllantirishga yordam beradi;
- ta‘lim oluvchilarda shaxslararo muomala malakasini shakllantiradi;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo‘llay olishni o‘rgatadi;
- ta‘lim oluvchilarda berilgan vaziyatni tahlil qilish malakasi shakllanadi.

“Rolli o‘yin” metodining kamchilik tomonlari:

- ko‘p vaqt talab etiladi;
- ta‘lim beruvchidan katta tayyorgarlikni talab etadi;
- ta‘lim oluvchilarning o‘yinga tayyorgarligi turlicha bo‘lishi mumkin;
- barcha ta‘lim oluvchilarga rollar taqsimlanmay qolishi mumkin.

“Muammoli vaziyat” metodining tuzilmasi

“Muammoli vaziyat” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta‘lim beruvchi mavzu bo‘yicha muammoli vaziyatni tanlaydi, maqsad va vazifalarni aniqlaydi. Ta‘lim beruvchi ta‘lim oluvchilarga muammoni bayon qiladi.

2. Ta‘lim beruvchi ta‘lim oluvchilarni topshiriqning maqsad, vazifalari va shartlari bilan tanishtiradi.

3. Ta‘lim beruvchi ta‘lim oluvchilarni kichik guruhlariga ajratadi.

4. Kichik guruhlar berilgan muammoli vaziyatni o‘rganadilar. Muammoning kelib chiqish sabablarini aniqlaydilar va har bir guruh taqdimot qiladi. Barcha taqdimotdan so‘ng bir xil fikrlar jamlanadi.

5. Bu bosqichda berilgan vaqt mobaynida muammoning oqibatlari to‘g‘risida fikr-mulohazalarini taqdimot qiladilar. Taqdimotdan so‘ng bir xil fikrlar jamlanadi.

6. Muammoni yechishning turli imkoniyatlarini muhokama qiladilar, ularni tahlil qiladilar. Muammoli vaziyatni yechish yo‘llarini ishlab chiqadilar.

7. Kichik guruhlar muammoli vaziyatning yechimi bo‘yicha taqdimot qiladilar va o‘z variantlarini taklif etadilar.

8. Barcha taqdimotdan so‘ng bir xil yechimlar jamlanadi. Guruh ta‘lim beruvchi bilan birgalikda muammoli vaziyatni yechish yo‘llarining eng maqbul variantlarini tanlab oladi.

“Muammoli vaziyat” metodining afzalliklari:

- ta‘lim oluvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradi;
- ta‘lim oluvchilar muammoning sabab, oqibat va yechimlarni topishni o‘rganadilar;
- ta‘lim oluvchilarning bilim va qobiliyatlarini baholash uchun yaxshi imkoniyat yaratiladi;
- ta‘lim oluvchilar fikr va natijalarni tahlil qilishni o‘rganadilar.

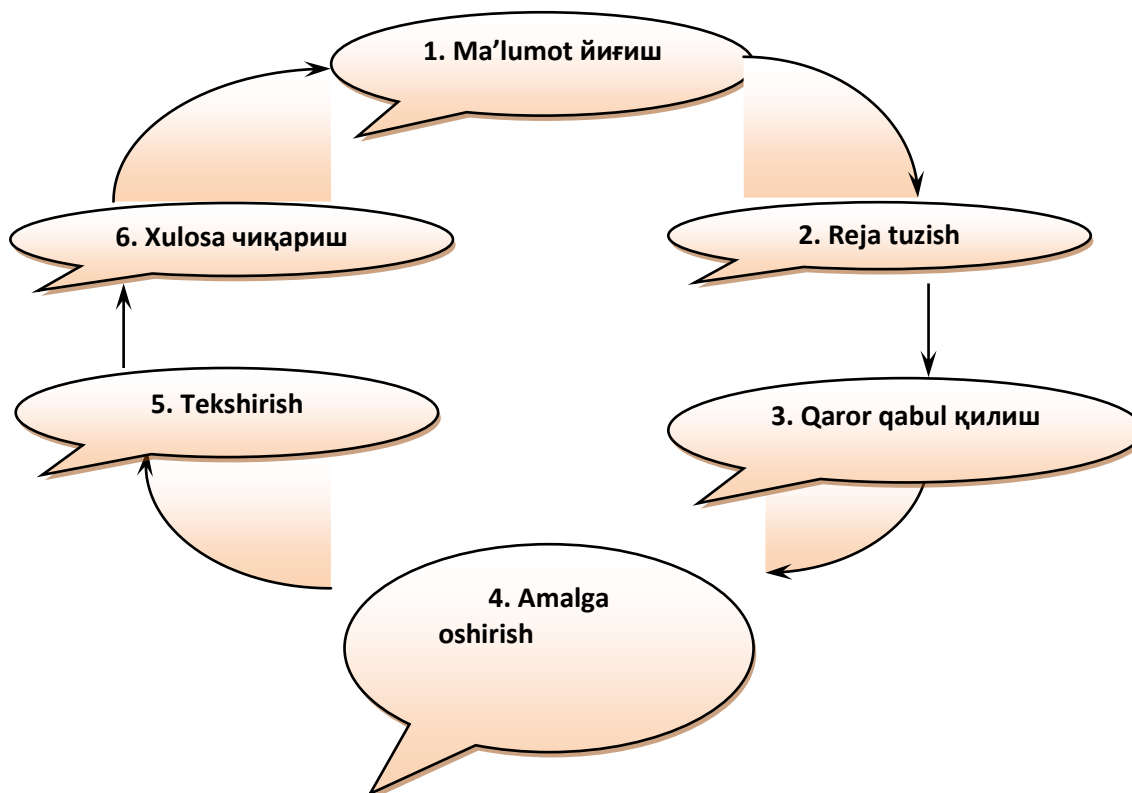
“Muammoli vaziyat” metodining kamchiliklari:

- ta'lim oluvchilarda yuqori motivatsiya talab etiladi;
- qo'yilgan muammo ta'lim oluvchilarning bilim darajasiga mos kelishi kerak;
- ko'p vaqt talab etiladi.

“Loyiha” metodi-bu ta'lim oluvchilarning individual yoki guruhlarda belgilangan vaqt davomida, belgilangan mavzu bo'yicha axborot yig'ish, tadqiqot o'tkazish va amalga oshirish ishlarini olib borishidir. Bu metodda ta'lim oluvchilar rejalashtirish, qaror qabul qilish, amalga oshirish, tekshirish va xulosa chiqarish va natijalarni baholash jarayonlarida ishtirok etadilar. Loyiha ishlab chiqish yakka tartibda yoki guruhliy bo'lishi mumkin, lekin har bir loyiha o'quv guruhining birgalikdagi faoliyatining muvofiqlashtirilgan natijasidir. Bu jarayonda ta'lim oluvchining vazifasi belgilangan vaqt ichida yangi mahsulotni ishlab chiqish yoki boshqa bir topshiriqning yechimini topishdan iborat. Ta'lim oluvchilar nuqtai-nazaridan topshiriq murakkab bo'lishi va u ta'lim oluvchilardan mavjud bilimlarini boshqa vaziyatlarda qo'llay olishni talab qiladigan topshiriq bo'lishi kerak.

Loyiha o'rganishga xizmat qilishi, nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiq etishi, ta'lim oluvchilar tomonidan mustaqil rejalashtirish, tashkillashtirish va amalga oshirish imkoniyatini yarata oladigan bo'lishi kerak.

Quyidagi chizmada “Loyiha” metodining bosqichlari keltirilgan.

“Loyiha” metodining bosqichlari

“Loyiha” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Professor-o‘qituvchi loyiha ishi bo‘yicha topshiriqlarni ishlab chiqadi. Ta‘lim oluvchilar mustaqil ravishda darslik, sxemalar, tarqatma materiallar asosida topshiriqqa oid ma‘lumotlar yig‘adilar.

2. Ta‘lim oluvchilar mustaqil ravishda ish rejasini ishlab chiqadilar. Ish rejasida ta‘lim oluvchilar ish bosqichlarini, ularga ajratilgan vaqt va texnologik ketma-ketligini, material, asbob-uskunalarni rejalashtirishlari lozim.

3. Kichik guruhlar ish rejalarini taqdimot qiladilar. Ta‘lim oluvchilar ish rejasiga asosan topshiriqni bajarish bo‘yicha qaror qabul qiladilar. Ta‘lim oluvchilar professor-o‘qituvchi bilan birgalikda qabul qilingan qarorlar bo‘yicha erishiladigan natijalarni muhokama qilishadi. Bunda har xil qarorlar taqqoslanib, eng maqbul variant tanlab olinadi. Professor-o‘qituvchi ta‘lim oluvchilar bilan birgalikda “Baholash varaqasi”ni ishlab chiqadi.

4. Ta‘lim oluvchilar topshiriqni ish rejasi asosida mustaqil ravishda amalga oshiradilar. Ular individual yoki kichik guruhlarda ishlashlari mumkin.

5. Ta‘lim oluvchilar ish natijalarini o‘zlarini tekshiradilar. Bundan tashqari kichik guruhlar bir-birlarining ish natijalarini tekshirishga ham jalb etiladilar. Tekshiruv natijalarini “Baholash varaqasi”da qayd etiladi. Ta‘lim oluvchi yoki kichik guruhlar hisobot beradilar. Ish yakuni quyidagi shakllarning birida hisobot qilinadi: og‘zaki hisobot; materiallarni namoyish qilish orqali hisobot; loyiha ko‘rinishidagi yozma hisobot.

6. Professor-o‘qituvchi va ta‘lim oluvchilar ish jarayonini va natijalarni birgalikda yakuniy suhbat davomida tahlil qilishadi. O‘quv amaliyoti mashg‘ulotlarida erishilgan ko‘rsatkichlarni me‘yoriy ko‘rsatkichlar bilan taqqoslaydi. Agarda me‘yoriy ko‘rsatkichlarga erisha olinmagan bo‘lsa, uning sabablari aniqlanadi.

Professor-o‘qituvchi “Loyiha” metodini qo‘llashi uchun topshiriqlarni ishlab chiqishi, loyiha ishini dars rejasiga kiritishi, topshiriqni ta‘lim oluvchilarning imkoniyatlariga moslashtirib, ularni loyiha ishi bilan tanishtirishi, loyihalash jarayonini kuzatib turishi va topshiriqni mustaqil bajara olishlarini ta‘minlanishi lozim.

“Loyiha” metodini amalga oshirishning uch xil shakli mavjud:

- yakka tartibdagi ish;
- kichik guruhiy ish;
- jamoa ishi.

**III. NAZARIY
MASHG‘ULOT
MATERIALLARI**

III. NAZARIY MASHG'ULOT MATERIALLARI

1-MA'RUZA. 2022- 2026 YILLARGA MO'LJALLANGAN YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASINING DAVLAT VA JAMIYAT HAYOTINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Reja:

1. Yangi O'zbekiston sharoitida davlat va jamiyat hayotida olib borilayotgan islohotlar mazmuni va mohiyati.

2. 2022- 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining o'rni va ahamiyati.

3. Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida Yangi O'zbekistonni barpo etishning siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy ma'rifiy asoslari.

Tayanch tushunchalar: Strategiya, taraqqiyot strategiyasi, jamiyat rivojlanishining zamonaviy asoslari, milliy taraqqiyot mezonlari, Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi.

Davlatni yuqori marralar sari yetaklovchi, jamiyatni umumiy maqsad va manfaatlarini o'zida mujassamlashtirgan alohida strategiyasining mavjud bo'lishi o'sha davlat va jamiyat uchun rivojlanish sari qo'yiladigan dastlabki qadami bo'lib hisoblanadi. Jahonning rivojlangan mamlakatlari qatoriga kirish, milliy manfaatlarni ro'yobga chiqarish kabi umummilliy maqsadlar birinchi navbatda davlatning aniq strategiya va dasturlari orqali amalga oshadi.

O'zbekiston o'z mustaqilligini qo'lga kiritgach, taraqqiyotning beqiyos katta imkoniyatlari ochildi. Zero, milliy resurslarni mushtarak maqsadlari yo'lida safarbar etish, o'zining rivojlanish yo'lini o'zi mustaqil belgilashi kabi imkoniyatlar istiqlolning dastlabki davrlaridan boshlab paydo bo'ldi. Eng asosiysi, milliy mustaqillik tufayli xalqimiz siyosiy mutelik, qaramlik asoratidan qutildi. Davlat suvereniteti natijasida jamiyatimizni isloh etish va zamonaviy siyosiy taraqqiyot jarayonlarini amalga oshirish uchun mustahkam zamin va siyosiy, ijtimoiy, ma'naviy hamda huquqiy asoslarni bosqichma-bosqich barpo qilish uchun keng imkoniyatlar paydo bo'ldi. O'zbekiston istiqlol tufayli o'z taraqqiyotining mutlaqo yangi bo'lgan tarixiy davriga qadam qo'ydi. Mana shu davrning eng muhim xususiyatlaridan biri shunda ediki, endilikda xalqimiz o'zining tub manfaatlari va ehtiyojlaridan kelib chiqib, rivojlanish strategiyasini belgilab olish va uni mustaqil amalga oshirishdek tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan shart-sharoitlarga erishdi.

Har qanday faoliyatning yakunida kutilgan natijalarni olish uni aniq strategiya asosida olib borishni taqozo etadi. Strategiya tushunchasi yunon tilidan στρατηγία –

sarkardaning san'ati iborasidan olingan bo'lib, dastlab harbiy ibora sifatida keng qo'llanilgan. Keyinchalik esa, mazkur ibora turli maqsadlarni o'zida jamlagan va o'sha maqsadlarga erishish yo'lidagi umumiy hatti-harakatlar majmui o'laroq qayd etilgan. Jahonning taraqqiy etgan mamlakatlari faoliyatiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, strategiyaning turli nom va iboralar bilan atalganini ko'rish mumkin. Masalan, taraqqiyot modeli, rivojlanish yo'llari, dasturlari, milliy dasturlar va h.k. Dunyo tarixida, rivojlanishning "Yapon modeli", "AQSH modeli", "Shved modeli", "Turk modeli" va boshqa o'zining natijadorligi bilan alohida ajralib turuvchi modellarni ko'rsatish mumkin.

Mustaqillikning dastlabki yillari sobiq ittifoqdan qolgan siyosiy boshqaruvdan butunlay voz kechish va yangi demokratik mezonlarni, zamonaviy bozor munosabatlarga asoslangan taraqqiyot yo'lini (strategiyasini) tanlash asosiy vazifa sifatida belgilab olindi. Mazkur vazifadan kelib chiqib, "Taraqqiyotning o'zbek modeli" ishlab chiqildi. Modelni yaratishda rivojlangan mamlakatlar tajribasi, taraqqiyot yo'li, turli dasturlar keng o'rganilib, xalqaro tajriba va milliy xususiyatlardan kelib chiqqan holda rivojlanishning eng muhim besh tamoyili belgilandi. Mazkur besh tamoyilning asosiy mazmuni quyidagilardan iborat etib belgilandi:

Birinchi tamoyil, iqtisodiyotning siyosatdan ustuvorligi, ya'ni iqtisodiy islohotlar hech qachon siyosat ortida qolmasligi kerak, u biror mafkuraga bo'ysundirilishi mumkin emas. Mazkur tamoyilga ko'ra, ham ichki, ham tashqi iqtisodiy munosabatlarni mafkuradan xoli qilish zarur;

Ikkinchi tamoyil, amalga oshiriladigan islohotlar davlat tomonidan aniq dasturlar asosida muvofiqlashtirilishi, davlat bosh islohotchi bo'lishi lozim. Davlat islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilab berishi, o'zgartirishlar siyosatini ishlab chiqishi va uni izchillik bilan o'tkazishi, jtalab etiladi;

Uchinchi tamoyil, qonun, qonunlarga rioya etish ustuvor bo'lishi lozim. Buning ma'nosi shuki, demokratik yo'l bilan qabul qilingan yangi Konstitutsiya va qonunlarni hech istisnosiz hamma hurmat qilishi va ularga og'ishmay rioya etishi lozim;

To'rtinchi tamoyil, aholining demografik tarkibini hisobga olgan holda kuchli ijtimoiy siyosatni o'tkazish. Bozor munosabatlarini joriy etish bilan bir vaqtda aholini ijtimoiy himoyalash yuzasidan oldindan ta'sirchan choralar ko'rilishi lozim. Bu bozor munosabatlarga o'tishda aholining ijtimoiy imkoniyatlari e'tiborga olinishini ta'minlaydi;

Beshinchi tamoyil, bozor iqtisodiyotiga o'tish obyektiv iqtisodiy qonunlarning talablarini hisobga olgan holda, o'tmishdagi "inqilobiy sakrashlar"siz, ya'ni evolyutsion yo'l bilan, puxta o'ylab, bosqichma-bosqich amalga oshirilishi kerak.

Tarixiy taraqqiyot shundan dalolat beradiki, qabul qilingan milliy dasturlar, loyihalar, strategiya va modellarni muayyan davr o'tgandan so'ng yangi davr ehtiyojlaridan kelib chiqib modernizatsiya qilish, takomillashtirish yoki yangi strtagegiyani yaratish ehtiyoji paydo bo'ladi. Ana shu ehtiyojdan kelib chiqib, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yilning 7-fevral kungi **“O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida”**gi Farmoni bilan 2017-2021 yillarda **O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi** qabul qilindi.

Mamlakatimiz prezidenti Shavkat Mirziyoyevning g'oyasi va tashabbusi bilan joriy etilgan, O'zbekistonni har tomonlama taraqqiy ettirish, dunyoning ilg'or demokratik davlatlari qatoridan joy olishi va jahon maydonida munosib o'rin egallashi asosiy maqsad etib belgilangan mazkur Strategiya mamlakatning yaqin istiqboldagi taraqqiyot yo'lining bosh ustuvor hujjati sifatida xalqaro jamoatchilik, nufuzli ekspert-mutaxassislar, davlat va jamoat arboblari, siyosatshunoslar tomonidan yuqori baholandi.

Harakatlar strategiyasida O'zbekistonni rivojlantirishning **beshta ustuvor yo'nalishi** belgilab berilgan bo'lib, ularning har birida mamlakatda yangi bosqichdagi demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va samaradorligini ta'minlashga oid aniq chora-tadbirlar o'z aksini topgan.

1. “Davlat va jamiyat qurilishini takomillashtirish” deb nomlangan birinchi yo'nalishda demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va mamlakatni modernizatsiya qilishda parlament hamda siyosiy partiyalarning rolini yanada kuchaytirish, davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish, davlat xizmatining tashkiliy-huquqiy asoslarini rivojlantirish, "Elektron hukumat" tizimini takomillashtirish, davlat xizmatlari sifati va samarasini oshirish, jamoatchilik nazorati mexanizmlarini amalda tatbiq etish, fuqarolik jamiyati institutlari hamda ommaviy axborot vositalari rolini kuchaytirish nazarda tutilgan.

2. “Qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilish” deb nomlangan ikkinchi yo'nalishda sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini hamda fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini mustahkamlash, huquqbuzarliklarning oldini olish ishlarida samaradorlikni oshirish, sudlarni chinakam “Adolat qo'rg'oni”ga aylantirish yuridik yordam va huquqiy xizmatlar sifatini tubdan yaxshilash, sud-huquq tizimida yangi yo'nalishdagi islohotlarni amalga oshirish chora-tadbirlari belgilangan.

3. “Iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va liberallashtirish” deb nomlangan uchinchi yo'nalishda milliy valyuta va narxlarning barqarorligini ta'minlash, valyutani tartibga solish, O'zbekistonga xorij investitsiyalarini keng jalb qilish, yetakchi xalqaro va chet el moliyaviy institutlari bilan aloqalarni kengaytirish, eksportga mo'ljallangan tovarlar ishlab chiqarishga zamonaviy texnologiyalarni joriy

etish, mamlakatning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yuksaltirish, umuman, mamlakat iqtisodini jadal rivojlantirish bo'yicha tegishli vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari muhim o'rin tutadi.

4. "Ijtimoiy sohani rivojlantirish" deb nomlangan to'rtinchi yo'nalish aholi, ayniqsa yoshlarning bandligini ta'minlash, fuqarolarni ijtimoiy himoya qilish va salomatligini saqlash, fan, ta'lim, madaniyat va sport sohasini takomillashtirish, yo'l-transport, muhandislik-kommunikatsiya hamda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish chora-tadbirlarini amalga oshirish maqsadlariga qaratilgan.

5. "Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash, chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli va amaliy ruhdagi tashqi siyosat yuritish" deb nomlangan beshinchi yo'nalish doirasida esa, davlatning mustaqilligini, hududiy yaxlitligini himoya qilishga oid chora-tadbirlarni ro'yobga chiqarish, Orol fojiasining oqibatlarini yumshatish, shuningdek, dunyoning barcha davlatlari, ayniqsa, birinchi navbatda, qo'shni davlatlar bilan o'zaro teng manfaatlarga asoslangan do'stona aloqalar va mustahkam hamkorlikni yo'lga qo'yish kabi tinchlikparvar siyosatga tayangan chora-tadbirlar amalga oshirilishi belgilangan.

Bugungi davrda Yangi O'zbekiston "Inson qadri ustuvor bo'lgan jamiyat va xalqparvar davlat" degan muhim g'oya negizida barpo etilmoqda. Davlatimiz Rahbari belgilab bergan bu ulug'vor maqsad asosida xalqimiz yangidan-yangi islohotlarning haqiqiy muallifiga aylanib bormoqda. Harakatlar strategiyasida belgilangan maqsad va vazifalar jamiyat taraqqiyotida o'zining aniq natijalarini ko'rsatgandan so'ng, 2022 yildan boshlab yangi davr chaqiriqlaridan kelib chiqqan holda **"Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari"** tamoyili asosida keyingi besh yillikda mamlakatimizda amalga oshiriladigan islohotlarning zarur siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-ma'rifiy asoslarini yaratib berishga qaratilgan Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi qabul qilindi.

Harakatlar strategiyasi doirasida amalga oshirilgan ishlar ko'lami haqida gapirganda o'tgan davr mobaynida davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan isloh etishga qaratilgan 300 ga yaqin qonun, 4 mindan ziyod O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari qabul qilindi. Shuningdek, inson huquqlarini ta'minlash, davlat organlarining hisobdorligi va ochiqligini kuchaytirish hamda fuqarolik jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalarining roli, aholi va jamoat birlashmalarining siyosiy faolligini oshirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirildi. Milliy iqtisodiyotni isloh qilish borasida tashqi savdo, soliq va moliya siyosatini liberallashtirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va xususiy mulk daxlsizligini kafolatlash, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlashni tashkil etish hamda hududlarni jadal rivojlantirishni ta'minlash bo'yicha ta'sirchan choralar ko'rildi.

Fuqarolarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va kambag'allikni qisqartirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilanib, aholini yangi ish o'rinlari va kafolatli daromad manbai, malakali tibbiy va ta'lim xizmatlari, munosib yashash sharoitlari bilan ta'minlash sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. So'nggi besh yillik islohotlarning natijasida mamlakatimizda Yangi O'zbekistonni barpo etishning zarur siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-ma'rifiy asoslari yaratildi. Jahon miqyosidagi murakkab jarayonlarni va mamlakatimiz bosib o'tgan taraqqiyot natijalarini chuqur tahlil qilgan holda keyingi yillarda "Inson qadri uchun" tamoyili asosida xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so'zsiz ta'minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilash ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda Keng jamoatchilik muhokamasi natijasida **"Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari" tamoyiliga** asosan ishlab chiqilgan quyidagi **yettita ustuvor yo'nalishdan iborat 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi** (keyingi o'rinlarda – Taraqqiyot strategiyasi) va uni **"Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili" da amalga oshirishga oid** davlat dasturi qabul qilindi. Mazkur ikki hujjatning huquqiy asosi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 20.01.2022 yildagi PF-60-son Farmonini keltirish mumkin.

2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasi 7 ta yo'nalish va 100 ta maqsaddan tashkil topgan. 2022 yilda strategiyani amalga oshirishga oid Davlat dasturi doirasidagi tadbirlarga 55 trln so'm va 11,7 mlrd dollar ajratilishi belgilangan.

Taraqqiyot strategiyasi quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga olgan:

- Birinchi yo'nalish: inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish;
- Ikkinchi yo'nalish: O'zbekistonda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish;
- Uchinchi yo'nalish: milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash;
- To'rtinchi yo'nalish: adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish;
- Beshinchi yo'nalish: ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish;
- Oltinchi yo'nalish: milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda umumbashariy muammolarga yondashish;

- Yettinchi yo‘nalish: O‘zbekiston xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish;

Harakatlar strategiyasidan farqli o‘laroq, Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi O‘zbekistonni keyingi 5 yilda rivojlantirishning **7 ta** ustuvor yo‘nalishi doirasida **100 ta** maqsadga erishishga qaratilgan va 2022 yilda amalga oshirilishi lozim bo‘lgan **398 ta** chora-tadbirni o‘z ichiga olgan. Ushbu maqsadlarga erishish yo‘lida amalga oshiriladigan sa’y-harakatlar ham aniq. Ular, o‘z navbatida, samaradorlik va natijadorlikni nazorat qilishni anchayin osonlashtiradi. Boshqacha qilib aytganda, rejalashtirilgan islohotlar natijadorligini taraqqiyotning maqsadlariga erishganlik darajasiga muvofiq ravishda baholash tizimi joriy etilmoqda.

Taraqqiyot strategiyasini ishlab chiqishda va qabul qilishda Harakatlar strategiyasiga nisbatan mamlakatimiz aholisining ishtiroki sezilarli darajada ortdi. Bu bilan hujjatning yanada xalqchilligi ta’minlandi. Bunga, xususan faqatgina uchta asosiy elektron platformaga jamoatchilik muhokamalari yakuni bo‘yicha kelib tushgan **17 mingdan** ziyod fikr-mulohazalar yaqqol dalil bo‘la oladi. Bunda, Harakatlar strategiyasi doirasida boshlangan xalq bilan muloqot tizimi muhim rol o‘ynaganini alohida e’tirof etish joiz. Chunki, aynan Harakatlar strategiyasida belgilab berilgan ishlarni amalga oshirish jarayonida davlat organlarining aholi bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqoti yo‘lga qo‘yildi, yildan-yilga shaffoflik ortib bordi. Bu esa o‘z-o‘zidan aholining davlat organlariga nisbatan munosabatini tubdan o‘zgartirdi, uning faolligi, islohotlarga ishonchi va daxldorligini kuchaytirdi. Eng muhimi, fuqarolar tomonidan davlat organlari oldiga masala qo‘yish imkoniyatlari yanada kengaydi.

Strategiyada yaqin va o‘rta istiqbolda mamlakatimizning rivojlanish tendensiyalari qanday bo‘lishi, bu boradagi ustuvor vazifalar belgilangan. «**Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari**» degan tamoyil asosida islohotlarning uzviyligi va davomiyligini ta’minlashga alohida e’tibor qaratilgan. Jumladan, Harakatlar strategiyasi har bir sohada ulkan islohotlarni amalga oshirish bilan boshlangan bo‘lsa, Taraqqiyot strategiyasida esa mazkur islohotlar uzviyligi ta’minlangani holda davom ettiriladi, to‘plangan katta tajriba va imkoniyatlar asosida islohotlar yanada qat’iylik va jadallik bilan takomillashtirilib boriladi. Bunda natijadorlik koeffitsiyenti ortib, olib boriladigan islohotlarning samaradorligi ortadi.

Taraqqiyot strategiyasini ijro qilish bo‘yicha mexanizm takomillashtirildi. Xususan, Prezident Shavkat Mirziyoyevning «**2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida**»gi farmoni bilan strategiyani amalga oshirish bo‘yicha milliy komissiya tarkibi tasdiqlandi. E’tiborli jihati shundaki, ushbu komissiya tarkibi mamlakatdagi davlat organlari mas’ullari va jamoatchilik faollaridan tarkib topgan. Komissiya a’zolari Taraqqiyot strategiyasining bevosita amalga oshirilishi va tegishli mutassaddilar ustidan bu borada nazoratning ta’minlanishiga mas’ul etib belgilangan.

Taraqqiyot strategiyasining har bir bosqichini amalga oshirishda jamoatchilik nazorati ishtirokining kuchaytirilayotgani ham e'tiborga molik. Tabiiyki, bunday nazoratni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratilayotgani esa alohida diqqatga sazovor. Turli jabhalaru sohalarning raqamlashtirilishi, shuningdek, elektron platformalar tashkil qilinishining rejalashtirilishi, eng avvalo ushbu tashkilotlarning o'z faoliyatida samaradorlikka erishishi uchun xizmat qilsa, boshqa tomondan aholining davlat organlari faoliyatidan qoniqish hissini shakllantirishga turtki bo'ladi. Shuningdek, ushbu shaffoflik va ochiqlik jamoatchilik nazoratini samarali amalga oshirish imkonini ham beradi. Undan tashqari, barcha darajadagi davlat organlarining **xalq vakillari**– deputatlar oldidagi hisobdorligi ortayotganligi ham davlat organlari ustidan nazoratning kuchayishi, mutassaddilarning o'z vazifalariga mas'uliyat bilan yondashishlariga xizmat qiladi.

Donishmanlar aytganidek hayot bir joyda to'xtab turmaydi. Qabul qilingan har qanday qonun, qaror va boshqa meyoriy hujjatlar vaqt o'tib o'z ta'sirchanligini kamaytirishi, davrning yangi chaqiriqlariga mos kelmasligi mumkin. Shu jihatdan olib qaraganda, **2023-yil 11-sentabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston - 2030» strategiyasi to'g'risida»gi 158-son Farmoni bugungi davr chaqiriqlaridan kelib chiqib, hamda kelajak rejalarni belgilash uchun yangi huquqiy vosita sifatida e'tirof etish va qabul qilish mumkin.**

Farmon bilan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish jarayonida orttirilgan tajriba va jamoatchilik muhokamasi natijalari asosida ishlab chiqilgan «O'zbekiston – 2030» strategiyasi tasdiqlandi. Hujjatda quyidagi asosiy g'oyalar aks ettirilgan:

- barqaror iqtisodiy o'sish orqali daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar qatoridan o'rin olish;
- aholi talablariga va xalqaro standartlarga to'liq javob beradigan ta'lim, tibbiyot va ijtimoiy himoya tizimini tashkil qilish;
- aholi uchun qulay ekologik sharoitlarni yaratish;
- xalq xizmatidagi adolatli va zamonaviy davlatni barpo etish;
- mamlakatning suvereniteti va xavfsizligini kafolatli ta'minlash.

«O'zbekiston – 2030» strategiyasi doirasida o'z dolzarbligini yo'qotmagan barcha maqsadlarga erishish, shuningdek, Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish ta'minlanadi.

Nazorat savollari:

1. Yangi O'zbekistonda davlat va jamiyat hayotida olib borilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyatini tushuntiring.

2. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining jamiyat rivojidadagi o'rni va ahamiyati izohlang.

3. Taraqqiyot strategiyasida belgilab berilgan asosiy yo‘nalish, maqsad va vazifalardan kelib chiqib Yangi O‘zbekistonni barpo etishning siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy ma’rifiy asoslariga doir fikrlaringizni bayon qiling.

4. Strategiyada belgilangan yo‘nalishlarning sohangizga moslarini aniqlang va ularni o‘z xulosalaringizda ko‘rsatib bering.

2- MA’RUZA. “YANGI O‘ZBEKISTON – MA’RIFATLI JAMIYAT” KONSEPSIYASI VA UNING MOHIYATI.

Reja:

1. Ta’lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishda jamiyatning ma’naviy asoslari.

2. “Yangi O‘zbekiston – ma’rifatli jamiyat” konsepsiyasi va uning mazmun-mohiyati.

3. Globallashuv va axborot asrida ma’naviyat, ma’rifat va axloq masalalari.

Tayanch tushunchalar: Ma’naviyat, mafkura, ta’lim, tarbiya, ma’rifatli jamiyat, globallashuv, global axborotlashuv, axborot asri, mafkuraviy tahdidlar, milliy xususiyatlar.

Bugun dunyoning barcha mintaqalarida globallashuv jarayoni ijtimoiy-madaniy hodisalarga o‘zining turlicha ta’sirini o‘tkazmoqda. Bunday ta’sirning bir xil emasligi dunyo mamlakatlarining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, axborot, ma’naviy salohiyatlari va geosiyosiy omillar bilan chambarchas bog‘liq. Olamda yuz berayotgan bu kabi shiddatli jarayonlarning avj olishi sharoitida milliy ma’naviyatga qaratilgan tahdidlar tobora oshib bormoqda. Buning asosiy sababi ma’naviyatning millat ongi, dunyoqarashi va mentalitetini tashkil etish bilan bog‘liqdir. Ularni turli xil zamonaviy usul va vositalar yordamida o‘zgartirish orqali millatni, mamlakatni va uning barcha boyliklarini qo‘lga kiritish mumkin bo‘ladi. Ma’naviyatning inqirozga yuz tutishi, albatta, mamlakatning taraqqiyotdan orqada qolishiga, boshqa davlatlarning izmida bo‘lishiga olib keladi.

Ma’naviyat – inson axloqi va odobi, bilimlari, iste’dodi qobiliyati, amaliy malakalari, vijdoni, iymoni, e’tiqodi, dunyoqarashi, mafkuraviy qarashlarning bir-biri bilan uzviy bog‘langan, jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta’sir etadigan mushtarak tizimidir.

Mustaqilligimizning dastlabki yillaridanoq ma’naviyat, yoshlar tarbiyasi, barkamol avlod, komil insonni shakllantirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari qilib belgilandi. Chunki har qanday davlatning, har qanday jamiyatning kelajagi, uning taraqqiyoti, jahonda o‘z o‘rniga ega bo‘lishi masalalari uning

yoshlarining bilimi, salohiyati, dunyoqarashi, ma'naviyatiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, ma'naviyatning mohiyati va amaliy ahamiyati, ayniqsa, jamiyat taraqqiyotining burilish davrlarida yaqqol ko'zga tashlanadi. Davlatning kuchi va qudratini ma'naviy jihatdan barkamol bo'lgan kishilargina belgilaydi. Ma'naviyatga e'tibor bermagan mamlakatda katta iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy bo'hronlar sodir bo'ladi. Jamiyat hayotidagi barcha bo'hronlarning tomiri ham kishilarning ma'naviy kamoloti darajasi va holatiga borib taqaladi. Xalqi ma'naviy jihatdan qashshoq bo'lgan va u oqilona boshqarilmagan mamlakat, tabiiy boyliklari behisob bo'lsa ham, hech qachon buyuk davlat bo'la olmaydi. Bu fikrlar to'g'riligi insoniyat jamiyati taraqqiyotining har qadamida to'la isbotlanadi. Shu sababli ham hozirgi kunda jahondagi rivojlangan mamlakatlar, mustaqil taraqqiyot yo'liga o'tib olgan yosh davlatlar jamiyat a'zolarining ma'naviy kamoloti masalasiga birinchi darajali ahamiyat berib kelmoqdalar.

O'z taqdiri va kelajagi uchun qayg'uruvchi har qanday jamiyat, har qanday mamlakat yoshlarga munosabat masalasida ularning hayotini ma'naviy boy, sermazmun qilish, har tomonlama yetuk, barkamol inson bo'lib yetishishidan manfaatdordir. Shuning uchun yoshlarning jismoniy, ma'naviy va intellektual qobiliyatlarini namoyon qila olishlari uchun keng imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Yoshlarimizning siyosiy ongli, ma'naviy barkamol, sharqona odob-axloqli, faol, ma'suliyatli, ona-Vatanga sadoqatli bo'lib yetishishi jamiyat, davlat taqdiri uchun g'oyat muhimdir.

Inson hayoti tajribasi, faoliyati, bilimi, ilmi, odob-axloqi, hatti-harakati bilan o'zining ma'naviy olamini boyitib boradi. Aqlan va axloqan boyib borgan sari o'z oldiga oliyjanob vazifalarni qo'yib, unga erishish uchun harakat qiladi. Harakat esa ma'naviy zaminni talab qiladi. Ma'naviy kamolot jarayonida inson xarakteri toblanadi.

Ma'naviy kamolot o'tmishdan qolgan meros va qadriyatlarni o'rganish, rivojlantirish, yangi bosqichga ko'tarish orqali amalga oshadi. Bir davrga, millatga, dinga, mafkuraga xos bo'lgan ma'naviyat mezonlarini mutlaqlashtirish, ularga ko'r-ko'rona e'tiqod qilish ham shaxs va jamiyat kamoloti imkoniyatlarini cheklab qo'yadi. Ma'naviy kamolot asosida adolatga tayanish yotadi. Adolatli jamiyatgina komil insonni tarbiyalashga imkon yaratadi. Komil insonlar esa jamiyat taraqqiyotini ta'minlaydigan asosiy omildir. Bu avvalo va asosan komil inson darajasiga ko'tarilishi lozim bo'lgan yoshlarga taalluqlidir.

Axloqan barkamol, bilimli va tajribali, ilm asoslarini chuqur egallagan, adolatparvarlik, insonparvarlik e'tiqodi kuchli rahbar shaxslar yuksak ma'naviy fazilatlarining sohibi bo'la oladilar. Bu fazilatlarining barchasi birgalashib, jamiyatning dunyoqarashi, e'tiqodi, xalqning milliy ongi shakllanishiga,

mustahkamlanib, rivojlanishiga olib keladi. Ma'naviy kamolot, uning barcha qirralari o'zaro bog'liqligi, bir-biriga bevosita yoki bilvosita ta'sir etib turishi asosida davom etadi. Inson, jumladan yoshlar kamolotini ma'naviyatning yuqoridagi tomonlaridan birortasisiz to'liq tasavvur etish mumkin emas. Uning mohiyati ham shu sifatlarning mushtarak birligi asosida shakllanadi va kamol topib boradi.

Ma'naviy kamolot jamiyat taraqqiyotining inson faoliyati, ongi bilan bog'liq bo'lgan subyektiv omillari tobora kengayib, chuqurlashib, rivojlanib borishini bildiradi. Talaba-yoshlarimizning kelajakda o'z sohasining yetuk mutaxassisi bo'lib yetishishlarida, jamiyat taraqqiyotiga munosib hissalarini qo'shishlarida, birinchi navbatda, ularning ma'naviy kamoloti, har jihatdan mukammal insonlar bo'lib shakllanishlari g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma'lumki, mamlakatimizni demokratik tamoyillar, ilm-fan yutuqlari asosida modernizatsiya qilish bilan birga, muqaddas dinimizni, milliy o'zligimizni asrab-avaylab yashashni maqsad qilib qo'yganmiz. Sharqona ma'naviy ahloqning asosiy mezoni bizga qadimdan meros bo'lib kelayotgan urf-odatlar, an'analar hamda ko'plab xalqlar falsafasining asosi bo'lib yaratilgan umuminsoniy qadriyatlar hisoblanadi. Bu tushunchalar Sharq falsafasida insoniyat uchun, har bir xalq, oila va shaxs uchun bebaho boylik va mulk sifatida baholanadi.

Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, sharq xalqlari hayotida zamin, oila, ota-ona, bolalar, qarindosh-urug', umuman olganda, davlat mustaqilligiga sadoqat, insonga hurmat, ishonch, xotira, vijdon, erkinlik kabi tushunchalar keng ma'no kasb etadi. Agar inson o'zini xalqning bir zarrachasi deb hisoblasa, xalqni o'ylasa va uning manfaati yo'lida mehnat qilsagina, ma'naviy ahloqqa aloqador bo'ladi.

Hozirgi umumjahon yangilanishlar jarayoni avval muayyan mamlakat, keyin bir guruh davlatlar, ayni chog'da esa barcha mamlakatlar taqdiriga, jamiyatlar va jamoalar, alohida insonlar hayotiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsata boshladi. Dunyo yangilanishlari jarayonida har bir davlat o'z taraqqiyot yo'lini o'zi belgilab, jamiyatdagi ilmiy-ma'rifiy va ma'naviy salohiyatni takomillashtirmoqda.

O'zbekistonda ham bu o'zgarishlar jarayonlari oqimida o'zining betakror ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy yangilanish dasturlari yaratilib, ularda inson manfaatlari ustuvorlikka ega bo'lib, bu jamiyatdagi barkamol avlod, qolaversa, har bir farzandimizning ma'naviy-axloqiy yetukligiga bog'liq.

Kelajakda huquqiy demokratik davlat barpo etish va xalqimiz uchun munosib turmush tarzini yaratish oliy maqsadimizdir. Bu maqsadlarga erishishimiz xalqimiz, ayniqsa yoshlarimizga, ularning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga bevosita bog'liq. Jamiyatimizni isloh qilish, milliy qadriyatlarimiz va haqiqiy tariximizni tiklash, milliy g'oyamizga ega bo'lish jarayonida yoshlarni ma'naviy-axloqiy ruhda tarbiyalash dolzarb masalalardan bo'lib, u tarbiyaviy ishlar majmuida asosiy o'rinni egallaydi.

So‘nggi yillarda yoshlarning ma‘naviy-mafkuraviy tafakkurini rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. Buni amaldagi hukumat tomonidan mazkur sohaga qaratilgan e‘tiborning ortib borayotgani, qabul qilinayotgan qaror va boshqa huquqiy hujjatlardan ko‘rish mumkin. Shunday hujjatlardan biri – bu qabul qilinishi kutilayotgan “Yangi O‘zbekiston – ma‘rifatli jamiyat” konsepsiyasi va uni amalga oshirish milliy dasturidir. Davlatimiz rahbari SH Mirziyoyev ishlab chiqiladigan konsepsiyadan kutiladigan natijalar haqida to‘xtalib o‘tgan.

- Bu, avvalo, ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarimizni davr talablariga mos ravishda boyitish va rivojlantirish, shu orqali jamiyatning madaniy va ma‘rifiy yuksalishiga erishish imkonini beradi.

- O‘z navbatida, bu jamiyat a‘zolarining ongi va tafakkurini, hayot falsafasi va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.

- Bunda, aholi, ayniqsa, yoshlarning intellektual salohiyati va dunyoqarashini yuksaltirish, vatanparvarlik, xalqqa muhabbat va sadoqat tuyg‘usi bilan yashaydigan barkamol avlodni tarbiyalash – oliy maqsaddir.

- Ilm-fan, madaniyat va san‘at, adabiyot va badiiy ijod sohalarining mamlakatimiz taraqqiyotidagi o‘rni va ta‘sirini yanada oshirishga qaratilgan alohida dasturlar qabul qilinadi.

- Ijodkor ziyolilarga doimiy e‘tibor qaratish, ularni moddiy va ma‘naviy jihatdan qo‘llab-quvvatlash, mehnat va yashash sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan ishlar davom ettiriladi.

- Madaniyat va sport muassasalari, teatr va muzeylarning moddiy-texnik bazasini yanada yaxshilash bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshiriladi.

- Hududlarning madaniy yuksalishi, xalq hunarmandchiligini ravnaq toptirishga qaratilgan manzilli ishlarni tizimli asosda olib boriladi.

- Mamlakatimizda diniy bag‘rikenglik va millatlararo totuvlikni ta‘minlash, fuqarolarimizni turli mafkuraviy tahdidlardan, zararli oqim va g‘oyalardan himoya qilish masalalari bundan buyon ham diqqat markazida bo‘ladi.

- Muqaddas dinimiz, ezgu fazilatlarimizning mujassam ifodasi sifatida qadrlanadi. Yurtimizda turli diniy konfessiyalar uchun zarur sharoit yaratishga qaratilgan siyosat izchil davom ettiriladi.

Yaratilajak konsepsiya avvalo, ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarimizni davr talablariga mos ravishda boyitish va rivojlantirish, shu orqali jamiyatning madaniy va ma‘rifiy yuksalishiga erishish imkonini beradi. Jamiyat a‘zolarining ongi va tafakkurini, hayot falsafasi va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.

Tarbiyada uzilishga yo‘l qo‘yib bo‘lmasligi, odamlarning yoshi, kasbi, bilimi darajasi va ma‘naviy qiyofasiga qarab ma‘rifiy ishlarning samarali uslublarini joriy qilish lozimligini hayotning o‘zi ko‘rsatmoqda. Shu sababli targ‘ibot-tashviqot

ishlarini ham ommaviy, ham muayyan ijtimoiy guruhlar, ham individual tarzda olib borish zarurati yuzaga kelmoqda. Ma'naviy tarbiyani to'g'ri yo'lga qo'yishda ommaviy axborot vositalari katta ta'sir kuchiga ega. Ochig'i, ularning bu imkoniyatlaridan yetarli darajada samarali foydalana olmayapmiz. Ijtimoiy tarmoqlarda so'nggi paytlarda kuzatilayotgan turli g'oyaviy va mafkuraviy xurujlarga aks ta'sir ko'rsatishning aniq tizimi shu paytgacha izchil yo'lga qo'yilmaganligi nihoyatda tashvishli hol. Ayniqsa, «ommaviy madaniyat» niqobi ostida milliy o'zligimiz va qadriyatlarimizga mutlaqo yot urf-odatlar singdirilayotgani hech bir qolipga sig'maydi. Ularning ko'pchilik shakllari nikoh to'ylarida joriy qilina boshlaganiga guvoh bo'lib turibmiz.

Televideniye va radio kanallardagi badiiy kengashlar faoliyatini tanqidiy o'rganish va tahlil qilish lozimga o'xshaydi. Telekanallar soni oshishi bilan birga ulardagi ko'rsatuvlarning ma'naviy-ma'rifiy darajasini yuksaltirish muammoligicha qolmoqda. Xorijiy televideniye'lardan andoza olgan holda turli xil shoular, tanlovlar, chet el teleseriallari va ularning syujetlari asosidagi milliy seriallar, kliplar namoyish etilishi, ko'p hollarda oilaviy mojarolar, xudbinlik mavzulari atrofida o'ralashib qolinayotgani endi ulg'ayib kelayotgan yoshlarimizga o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmayotgani shubhasiz. Albatta, bu o'rinda davr va zamon, inson va uning dunyoqarashidagi sifat o'zgarishlarini hisobga olgan holda o'z faoliyatini isloh qilib, yangicha sharoitda ham salmoqli miqdordagi mushtariylarga ega davriy matbuot nashrlari borligini e'tirof etish joiz. Lekin ular ham sanoqli.

Odamlarning matbuot nashrlariga qiziqishini qayta tiklash muhim muammolardan biriga aylandi. Menimcha, ushbu masala yechimi uchun jiddiy ijtimoiy tadqiqotlar o'tkazilishi, ular yakunlari tahlil va xulosalar asosida tahririyatlar faoliyati isloh qilinishi, matbuot nashrlarining ijtimoiy tarmoqlardagi ommabopligini oshirish bo'yicha tizimli choralar belgilanishi va amalga oshirilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, yangi O'zbekistonni va unda ma'rifatli jamiyatni yaratish hammamizga va har birimizga ko'p jihatdan bog'liq. Avvalo, barchamiz - bunyod etilayotgan yangi jamiyatimizga munosib bo'lish uchun boy tarixiy madaniyatimiz va milliy qadriyatlarimizga asoslangan holda zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan mustahkamlangan salohiyatga ega bo'lishimiz lozim. Shu sababli ham keng miqyosdagi ma'naviy-ma'rifiy ishlarni amalga oshirishda huquqiy-tashkiliy shaklidan qat'i nazar, jamiyatimizning ushbu sohaga mutasaddi - subyektlarini o'zaro uzviy va muvofiqlashgan faoliyati tizimli yo'lga qo'yilishini davrning o'zi talab qilmoqda.

Dunyoda kechayotgan globallashuv jarayoni ijtimoiy-siyosiy hayotning barcha jabhalariga kirib bormoqda. Xususan, globallashuv sharoitida axborot omilining yetakchi o'ringa chiqayotganligi bois bunday sharoitda yoshlarimizni turli global

tahdidlardan himoya qilish, ularni g'oyaviy tahdidlarga qaram bo'lmaydigan ma'naviy barkamol shaxs sifatida shakllanishlarini ta'minlash har qachongidan ham muhim. Chunki globallashuv ijobiy jihatlari bilan bir qatorda salbiy xususiyatlarga ham ega bo'lib, bular birinchi navbatda mafkuraviy tahdidlarning hech qanday chegaralarsiz kirib kelishi bilan xarakterlanadi. Shu o'rinda Mamlakatimiz Prezidenti Sh.Mirziyovning fikriga e'tibor qaratish zarur: "Bugungi tez o'zgarayotgan dunyo insoniyat oldida, yoshlar oldida yangi-yangi, buyuk imkoniyatlar ochmoqda. Shu bilan birga, ularni ilgari ko'rilmagan turli yovuz xavf-xatarlarga ham duchor qilmoqda. G'arazli kuchlar sodda, g'o'r bolalarni o'z ota-onasiga, o'z yurtiga qarshi qayrab, ularning hayotiga, umriga zomin bo'lmoqda. Bunday keskin, tahlikali sharoitda biz ota-onalar, ustoz-murabbiylar, jamoatchilik, mahalla ko'y bu masalada hushyorlik va ogohlikni yanada oshirishimiz kerak. Bolalarimizni birovlarning qo'liga berib qo'ymasdan, ularni o'zimiz tarbiyalashimiz lozim".

Bu borada hukumat tomonidan qabul qilinayotgan qator meyoriy hujjatlar masalaning o'ta jiddiy va dolzarb ekanligidan dalolat beradi. Jumladan, 2018 yilning 14 avgustida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"**gi qarori ham mazkur masalaga davlat darajasidagi e'tiborning yaqqol ko'rinishidir. Mazkur qarorda, yosh avlod ongiga Vatanga sodiqlik va uning taqdiri uchun daxldorlik hissini singdirishga, ularda yot g'oya va qarashlarning salbiy ta'siriga nisbatan mafkuraviy immunitetni shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlar bugungi kunda yetarli darajada samara bermayapti deya ta'kidlanadi hamda masalaning yechimi sifatida aniq dastur ishlab chiqilishi, ushbu dasturning boshida yoshlarni yot g'oyalar ta'siridan himoya qilish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik, diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik ruhida tarbiyalashning bugungi kundagi zarurligi asoslab berilgan.

Global axborotlashuv yoshlarimizning dunyoqarashi, tafakkuriga, milliy-madaniy qadriyatlarga ham turli xil yo'llar bilan ta'sir ko'rsatishga intilayotganligi ijobiy mohiyat kasb etishi bilan birga, salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqarish ehtimoli namoyon bo'lmoqda. Ushbu jarayonning bunday ta'sirini yoshlar hayotidagi pozitiv o'zgarishlarga mos "meyor" darajasi bilan taqqoslab olib borish, aksincha, uning buzilishi holatini farqlash va hisobga olish muhim. Ayniqsa, axborot ko'lami tez sur'atlar bilan ortib, mustaqillik tufayli yoshlarimizning yangi-yangi axborot maydonlariga kirish imkoniyatiga ega bo'layotgan bir davrda, muayyan millat yoki xalqqa xos bo'lgan fikrlar, qarashlar axborot tizimi orqali butun dunyoga tarqatilmoqda.

Axborotning ta'sir kuchini bugun yer kurrasining barcha mintaqasida sezish mumkin. Buni ayniqsa XXI asrning boshlarida juda ko'p mamlakatlar o'z

tajribalaridan o'tkazib ko'rishdi. Axborotning salbiy ta'siri doirasiga tushib qolgan ayrim mamlakatlar esa o'z boshlaridan og'ir jarayonlarni o'tkazishdi. Asrimizning ilk yillarida rivojlanayotgan ayrim MDH mamlakatlari (Qirg'iziston, Gruziya, Ukraina) yoki Shimoliy Afrika mamlakatlari (Misr, Liviya, Tunis) kabi davlatlar tarixda "rangli inqiloblar" nomi bilan tarixda qolayotgan "aksiya"ning qurboniga aylanishganini butun dunyo ko'rdi. Ushbu davlatlardagi sodir bo'lgan jarayonlarga baho berayotgan ekspertlar hokimiyat almashuvi ro'y berdi deyishadimi, yoki hukumat tepasida noqonuniy rahbar o'rniga legitim hukumat keldi deyishadimi farqi yo'q. Eng asosiysi mazkur hodisalar oqibatida mamlakat iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy va boshqa jihatlardan katta zarar ko'rgani shubhasiz. Yuqorida nomlari keltirilgan mamlakatlarda amalga oshirilgan "rangli inqiloblar"ning katta ko'lamda avj olib ketishiga tashqaridan ko'rsatilgan ta'sir asosiy sabab sifatida e'tirof etiladi. Bu ta'sirning asosiy kuchi yoshlarga qaratilganligi va axborot omiliga tayanishini e'tiborga olsak, undan himoyalanihning asosiy sharti sifatida zararli axborot muhitidan himoyalanih zarurligi ayon bo'ladi. Shubhasiz yaqin o'tmishda jahoda sodir bo'lgan voqealarni kuzatib, u "arab bahori" bo'ladimi, turli rang nomlari bilan ataladigan "rangli inqiloblar" bo'ladimi hammasining boshlanishi tashqaridan tiqishtirilgan axborot ta'sirida amalga oshirilgani ma'lum bo'lmoqda. Bu esa o'zining yorqin kelajagini ta'minlashga intilayotgan jamiyatlardan yanada hushyorroq bo'lishni taqozo etadi.

Demak, dunyo miqyosida axborot xavfsizligi omili yetakchi mavqe egallab, milliy taraqqiyotning kelajagi ana shu omilning naqadar ta'minlanganligi darajasi bilan o'lchanar ekan, davlat hokimiyati organlari ushbu masala yechimida muhim o'rin tutishlari lozim.

1. Uchinchi ming yillik boshiga kelib jahon hamjamiyati taraqqiyoti axborotlashuvning faol rivojlanayotgan jarayonlari bilan uzviy bog'liq holda o'sib bormoqda. Bugungi fan-texnika taraqqiyotining hosilasi sifatida axborot ko'lamining kengayib borishi globallashuvning tarkibiy qismi sifatida globallashayotgan dunyoda tafakkur globallashuvini belgilab bermoqda. Ushbu jihat axborot omili bilan chambarchas bog'liq bo'lib, tabiiy ravishda ma'lumot almashinuvning globallashuvini ta'minlamoqda.

2. Ma'lumot almashinuv, ayirboshlash kabi axborot sohasidagi ustuvorlikni ta'minlaydigan bu omillar jamiyat a'zolari ongiga kuchli ta'sir o'tkazish va uni boshqara olish imkoniyatlarini kengaytirdi. Xususan, jahon media-xoldinglari egalari voqea-hodisalarni yoritishda muayyan guruh, siyosiy tashkilot yoki muayyan davlat mafaatlarni ta'minlash maqsadida urg'ularni o'zgartirish yo'li bilan ham tomoshabin yoki eshituvchida ro'y bergan voqelikka nisbatan o'zlari istagan munosabatni shakllantirish qudratiga ega. Yoshlar ma'naviyatiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan g'arb turmush tarzini targ'ib etishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan ayrim tashkilot,

ko'rsatuv va eshittirishlar axborot tizimi vositasida kishilar ongiga istagan fikrlar, qadriyatlar, ko'rsatmalarni singdirishga intiladi. Internet esa virtual voqelikni shakllantirib, undan foydalanuvchilarda madaniyatning yangi ko'rinishi – kibermadaniyatni qaror toptirmoqda. Global axborotlashuv bois bugungi voqelikning shiddatli tus olayotganligi tabiiy ravishda har qanday davlat oldida axborot xavfsizligini ta'minlash masalasini qo'yimoqda. Axborot xavfsizligini ta'minlash masalasi dunyo miqyosida global jarayonlarning rivojlanib borayotganligi sharoitida o'zligi, milliyligi, davlatchilik an'analarini saqlab, rivojlantirib borishdan manfaatdor taraqqiyparvar mamlakatlar orasida qizg'in muhokama qilinayotgani ham bejiz emas. Bunday muhokamalarda axborotning yoshlar ma'naviy taraqqiyotidagi ijobiy rolini ta'kidlash bilan birga uning jamiyat axloqiy barkamolligiga salbiy ta'siri kuzatilayotganligi ham ta'kidlanmoqda. Insoniyat uchun bunday tahdidli holatlar kuchayayotganligi sharoitda ziyolilar bilan birga qatorda davlat hokimiyati organlari oldida yoshlar ongi va qalbida milliy g'oyaga sodiqlik hislarini rivojlantirish talab etilib, ushbu jihatlar mustaqillikni mustahkamlash, milliy o'zlikni himoya qilish, madaniy o'ziga xoslikni asrash va axborot xurujlaridan himoyalaniish vositasi sifatida ham muhim.

3. Axborot xavfsizligini ta'minlash sharoitida yoshlar ma'naviyatini oshirishda davlat hokimiyati organlari tomonidan quyidagi jihatlarga e'tibor qaratilishi muhim:

4. Yoshlar ma'naviyati bugungi axborot xavfsizligini ta'minlash sharoitida kuchli g'oyaviy immunitet rivojini talab etib, jamiyatning madaniy-ma'naviy sohalari uchun mas'ul davlat tashkilotlari ushbu masalaga alohida diqqat-e'tibor qaratishi zarur;

5. G'oyaviy-informatsion tahdidlar mavjudligi, shuningdek, yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiluvchi axborotning tanqisligi sharoitida yoshlar ongida axborot vakuumi paydo bo'lish ehtimoli yuqori. Bunda davlat hokimiyati organlari Taraqqiyot strategiyasida belgilab berilgan maqsadli vazifalar ijrosini ta'minlash muhim;

6. Bugungi global axborotlashuv sharoitida jamiyatning axborot xavfsizligi milliy xavfsizlikning ajralmas qismi sifatida namoyon bo'layotganida, ushbu jihat davlat hokimiyati organlarining doimiy nazoratida bo'lishi lozim.

7. Demokratik-huquqiy rivojlanish sharoitida yoshlarni dunyoning barcha informatsion oqimlaridan axborot olish imkoniyati kengayadi. Bunda milliy ma'naviyatni yuksaltiruvchi axborotlar bilan birga, ma'naviyat tubanlashuviga olib keladigan axborot oqimlari kirib kelish ehtimoli ham kuchayadi. Bunday sharoitda davlat hokimiyati organlari davlatga qarashli va nodavlat OAV faoliyatida g'oyaviy immunitetni rivojlantirishga xizmat qiluvchi ko'rsatuv, eshittirish va maqolalar tarqalishini ta'minlashlari muhim ahamiyatga ega;

8. Fuqarolik jamiyati asoslari mustahkamlanayotgan bugungi kunda aksariyat davlat organlarining funksiyasi fuqarolar qo‘liga o‘tadi. Lekin, o‘tish davrining ayrim ziddiyatlari hamda ba’zi muammolar mavjud sharoitda davlat o‘zining bosh islohotchilik mavqeidan kelib chiqib, hokimiyat organlari OAV faoliyatini umummaqsad sari yo‘naltirishi lozimki, bu jihat davlat va fuqarolar o‘rtasidagi birlikni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Nazorat savollari:

1. Ta’lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishda jamiyatning ma’naviy asoslarini ko‘rsating.
2. “Yangi O‘zbekiston – ma’rifatli jamiyat” konsepsiyasining qabul qilinishi jamiyat taraqqiyoti uchun qanday o‘zgarishlarni taqdim etadi?
3. Globallashuv va axborot asrida ma’naviyat, ma’rifat va axloq masalalariga oid shaxsiy qarashlaringizni bayon qiling.

**IV. AMALIY
MASHG‘ULOTLAR
MAZMUNI**

AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-AMALIY MASHG‘ULOT

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING ZAMONAVIY KONSTITUTSIONALIZMI.

Reja:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining asosiy prinsiplari.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson va fuqaroning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari.
3. Jamiyatning iqtisodiy negizlari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ma‘muriy-hududiy va davlat tuzilishi masalalari.
5. Davlat hokimiyatini tashkil etishning konstitutsiyaviy asoslari.

***Tayanch tushunchalar:** konstitutsion islohotlar, zamonaviy konstitutsionalizm, huquq, burch, erkinlik, shaxs, jamiyat, davlat, hokimiyat, yangi tahrirdagi konstitutsiya.*

“**Konstitutsiya**” tushunchasi lotincha so‘z bo‘lib, **tartib, qoida, tuzish** degan ma‘nolarni anglatadi. Konstitutsiya iborasi 17 asrda paydo bo‘lgan bo‘lsada uning mazmunini ifodalovchi voqelik davlat paydo bo‘lganidan mavjud. Ilmiy publitsistik adabiyotlarda konstitutsiyani paydo bo‘lishi AQSH ning 1778 yilda qabul qilingan konstitutsiyasi bilan bog‘liqligi ta’kidlanadi.

Ammo tarixiy haqiqat o‘rnida ta’kidlash joizki, dunyodagi mavjud konstitutsiyalar tarixi AQSH ning konstitutsiyasi bilan bog‘lash, tarixiy voqelikka mos kelmaydi. Birinchidan, Agar konstitutsiya jamiyatda o‘rnatilgan tartib, qoidalar majmuasini ifodalovchi tushuncha ekan, uni davlat tarixidan ajratib bo‘lmaydi. Konstitutsiya davlat paydo bo‘lgandan boshlab paydo bo‘lgan. Masalan, Rim huquqi, Dao, Logs, Avesto, Xamurappi qonunlari, Siyosatnoma, Temur tuzuklari, Shayboniynoma, Boburnoma, Hidoya va xokazolar o‘z o‘rnida konstitutsiya ya’ni asosiy qonun vazifasini bajargan. Demak, davlat paydo bo‘lishi bilan jamiyatda yashash tartib va qoidasini belgilovchi bosh qonunlar mavjud bo‘lgan. Konstitutsiyani paydo bo‘lishi davlatlar paydo bo‘lishidan boshlanadi.

Ikkinchidan, AQSH konstitutsiyasi qabul qilinishidan oldin Buyuk Britaniyada 1653 yilda “boshqaruv quroli” deb atalmish konstitutsiya qabul qilingan. Ana shu ikkita tarixiy haqiqat ilmiy publitsistik adabiyotlarda tarixiy haqiqat sifatida umume’tirof etilgan fikrni inkor etadi. Demak, dunyo konstitutsiyalar tarixi ikki yuz yilni emas, bir necha ming yillikni (5-3) tashkil etadi.

Mamlakat mustaqilligining asosiy shartlaridan biri uning bosh qonuni bo'lgan Konstitutsiyasining yaratilishi va amaliyotga joriy etilishi bilan bevosita bog'liqdir. Shu bois, O'zbekiston mustaqillikning dastlabki davridan boshlab o'zining asosiy qonunini ishlab chiqish va qabul qilishga strategik vazifa sifatida e'tibor qaratdi. Aslini olganda Konstitutsiya loyihasini yaratish «Mustaqillik deklaratsiyasi»ni qabul qilishdan keyin boshlangan edi. Chunki deklaratsiyada, «Ushbu deklaratsiya O'zbekistonning yangi Konstitutsiyasini ishlab chiqish uchun asosdir» deb qayd qilingan edi va shu sessiyada mamlakatning birinchi prezidenti I.Karimov boshchiligida 64 kishidan iborat Konstitutsiya loyihasini tayyorlovchi komissiya tuzildi. Bu tarkib Oliy Kengashning 10 sessiyasida qisman o'zgartirildi. Komissiyaga sharafliligi shunda ediki bu birinchi bor mustaqil davlat Konstitutsiyasi loyihasi tayyorlayotgan edi. Mas'uliyati ham shundan kelib chiqib, birinchi marta hech kimdan ko'chirmasdan, hech kimning aralashuvisiz, barcha demokratik talablarga, jahon andozalariga mos keluvchi hujjat O'zbekiston xalqi vakillari tomonidan ishlab chiqilishi kerak edi. Sir emas, avvalgi O'zbekiston Konstitutsiyalari, Ittifoqda yaratilgan Konstitutsiyalarni aynan takrorlash asosida tayyorlanar edi. Endi mustaqil Konstitutsiya yaratish o'z zimmamizga tushdi. Bu yerda shunday mas'uliyatli vazifani bajara olamizmi yoki yo'qmi degan savol paydo bo'lib bu g'ururimiz, or-nomusimizga ham bog'liq edi.

Komissiya shu g'oyat muhim vazifani muvaffaqiyatli bajarish uchun, uni to'g'ri yo'naltirish, oldiga to'g'ri vazifalarni qo'yish hal qiluvchi masala edi. Bu masalani Komissiya raisi, moxirona hal qildi. Konstitutsiya loyihasini tayyorlovchi komissiya a'zolarini birinchi yig'ilishida 32 kishidan iborat ishchi guruhi tashkil etildi. Konstitutsiyada nazarda tutilayotgan turli bo'limlarni tayyorlash uchun 6 ta kichik guruhlar tashkil etildi. Ularning tarkibiga 50 nafar mutaxassislar jalb etildi.

Shu yerda bir narsani aytib o'tish kerakki, loyihani tayyorlashda oddiy yo'ldan bormoqchi, yana boshqa davlatlarga xos xolatlarni loyihaga kiritmoqchi, boshqa davlatlardan aynan andoza olmoqchi bo'lganlar ham bo'ldi. Komissiya raisiga shu vaqtda «Argumenti i fakti» gazetasida e'lon qilingan Rossiya Konstitutsiyasi loyihasini O'zbekiston Konstitutsiya loyihasi sifatida taqdim etish xollari ham bo'ldi. Lekin bunday ko'zbo'yamachilik, mas'uliyatsizlikni sezgan komissiya raisi, taqdim qilingan loyihani mutlaqo rad etib, O'zbekistonga qanday Konstitutsiya kerakligini «yirik huquqshunos»ga ko'rsatib berdi.

Mustaqil O'zbekistonning Konstitutsiyasini qabul qilish vazifasi o'ta jiddiy masala bo'lib, mamlakatning taraqqiyoti uchun, demokratik islohotlarni amalga oshirish, o'zi tanlagan mustaqil taraqqiyot yo'lidan borish uchun ham zarur edi. Konstitutsiyani qabul qilish borasida ham turli-xil nuqtai nazar tarafdorlari ham oz emas edi. Xususan, ular iqtisodiyot nochor ahvolga tushib qolgan va islohotlar mushkul kechayotgan bir sharoitda Konstitutsiya, uning Konsepsiyasi masalasini kun

tartibiga qo'yish bevaqt bo'ladi va Konstitutsiya bilan bog'liq bu baxs-janjallarning barchasi siyosiy o'yindan, siyosiy ehtiroslar kurashidan boshqa narsa emas, hozirgi paytda bor kuch-g'ayratni, zarur ishlarni bajarishga muhim muammolari asta-sekin hal qilishga qaratish kerak, deb Konstitutsiyani qabul qilishni "ikkinchi darajali", "zarur bo'lmagan bir hujjat" sifatida ko'rish kayfiyatini uyg'otishga urinishlar bo'ldi. Bu o'ta qaltis vaziyatda keng jamoatchilikning e'tiborini chalg'itishdan boshqa narsa emas edi. Bu bilan ikkinchi bir nuqtai nazar ham yashirish ekanligini ta'kidlash lozim. U "eski, sovet davri Konstitutsiyasi" bilan yashashga bo'lgan moyillik, uni zimdan saqlab qolishga bo'lgan urinishlardan beri bo'lganligini ham unutmash kerak. Yoki faqat tanqidga e'tiborni qaratish, bo'lgan – bo'lmagan holda "inkor etish" yo'lini tutishda yaqqol ko'rish mumkin bo'lganligi bilan bog'liq.

Har qanday mamlakatda Konstitutsiya xalq ongi, tafakkuri, ijodi maxsulidir. Uning ijodkori xalq. Uning loyihasini ham xalq vakillari ishlab chiqadi va qabul qiladi. Lekin ana shu xalq ijodkorligidan, uning ongidan, ruxiyatidan, qarashlaridan to'g'ri foydalanish hamma vaqt ham amalga oshavermaydi. Loyihani umumxalq muhokamasi davridagi vaziyat va muhokama jarayoni O'zbekiston Konstitutsiyasini mukammal hujjat sifatida qabul qilishiga bevosita ta'sir qilgan desak xato bo'lmaydi.

Birinchidan, aytish kerakki, O'zbekiston Konstitutsiyasi loyihasi, boshqa mamlakatlardagi muhokamadan mutloqa farq qilib ikki bosqichda o'tkazildi. Buni O'zbekistonning jahon Konstitutsiyaviy qonunchiligi yaratilishi tajribasiga qo'shgan hissasi ham desa bo'ladi.

Komissiya qarori bilan loyiha 1992 yil 26 sentabrda umumxalq muhokamasi uchun e'lon qilindi. Muhokama haqiqiy demokratik asosida o'tdi. Ommaviy axborot vositalarida muhokama uchun ko'plab vaqt va sahifalar ajratildi.

Konstitutsiya loyihasi muhokamasida ko'plab xolisona, har taraflama hujjatni takomillashtirishga qaratilgan asosli takliflar bilan birga, masalani chuqur mohiyatiga yetmasdan qilingan yuzaki, asossiz takliflar, xatto loyihadagi norma va qoidalarni faqat tanqid qilishdangina iborat chiqishlar ham bo'lgan. Masalan, bir fan arbobi Konstitutsiya loyihasidagi barcha tillarda e'tirof etilgan «prinsip», «suverenitet», «Ratifikatsiya va denonsatsiya» so'zlarini loyihadan chiqarib, o'rniga o'zbekcha atamalarni ishlatilishni taklif etgan.

Muhokama natijasida tushgan ko'plab mulohazalar etiborga olinib, loyihaning tuzatilgan va takomillashgan ko'rinishi 1992 yil 21 noyabrda yana muhokama uchun e'lon qilindi. E'lon qilingan loyihada ko'plab fikrlar, takliflar e'tiborga olinganligini ko'rgan, O'zbekiston aholisida o'z kuchiga, komissiyaga ishonch kuchaydi va loyihani muhokamasida yanada faolroq, qizg'inroq ishtirok etdi.

Komissiya muhokama natijasini e'tiborga olib, loyihani yanada takomillashtirdi va 1992 yil 8 dekabrda u Oliy Kengash deputatlari tomonidan qizg'in muhokama qilingach, qabul qilindi.

Ikkinchidan, Konstitutsiyaning mukammal bo'lishini sababi, loyihani tayyorlashda komissiya raisi tomonidan aniq va to'g'ri vazifalarni qo'ya bilish, tushgan taklif va mulohazalardan xalqning istaklarini aniq bilib olish va muhokamada barchaga teng imkoniyatlar yaratib berilganlik bo'ldi desak xato bo'lmaydi.

Umuman insoniyat tarixi shuni ko'rsatadiki, millatni, davlatni yagona qonun, tartib-qoidalar asosida boshqarishda uni tashkil etadigan tuzilmalar, tashkilotlar bo'lmasa, u holda bunday davlatni umri uzoqqa bormaydi, nari borsa jamoat tashkilotga aylanib qoladi, yoki boshqa bir kattaroq davlatning qaramiga, ayrim jinoiy guruhlarining qo'g'irchog'iga aylanib qolishi mumkin. Shuning uchun ham rivojlangan davlatlarga e'tibor bersak, avvalom bor faqat davlat idoralariga va ularni qonunlarga so'zsiz itoat etishiga, yoki qonun nomidan ish ko'rayotgan davlat organlariga, xizmatchilariga duch kelamiz. Davlat idoralarining ayniqsa qurolli kuchlarning, huquq-tartibot organlarning xavfsizlik idoralarining qanchalik mavjud bo'lishi va ular faoliyat yuritishi uchun zarur mablag'lar, resurslar, kadrlar bilan ta'minlanishi, ushbu idoralarni boshqarishning oqilona yo'lga qo'yilishi har qanday millatning kelajagini belgilab beradi.

Hayot bir joyda to'xtab turmaydi. Bugungi globallashib borayotgan dunyo insoniyatga yangi chaqiriqlar, tahdidlar va o'zgarishlarni taqdim etmoqda. Bunday vaziyatda davr ruhiga mos rivojlanish, taraqqiy etgan davlatlar qatoriga qo'shilish, turli tahdidlar ortib borishi sharoitida milliy xususiyatlarni saqlab qolgan holda rivojlanishni ta'minlash kabi masalalardan kelib chiqib qonunchilikni zamon talablariga integratsiya qilish zarurati ortishi tayin. Shu jihatdan, asosiy qonunimiz hisoblangan Konstitutsiyani modernizatsiya qilish ehtiyoji tug'ildi. Ehtiyojdan kelib chiqib, yangi tahrirdagi **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023 yil 30 aprel kuni o'tkazilgan O'zbekiston Respublikasi referendumida umumxalq ovoz berish orqali qabul qilindi.**

“Konstitutsiyaning yagona manbai va muallifi xalq bo'lishi kerak”, degan g'oya loyihani ishlab chiqishda asosiy mezon vazifasini o'tadi. Natijada esa aholidan 220 mingdan ziyod takliflar kelib tushdi va muhimi, ularning aksariyati qonun loyihasidan o'rin egalladi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 1-moddasida “O'zbekiston — ijtimoiy davlat” tamoyili mustahkamlanganligini alohida aytish zarur. Bosh qomusda davlatning ijtimoiy sohadagi majburiyatlari bilan bog'liq normalar 3 barobarga ko'paytirilib, aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand toifalarini uy-joy bilan ta'minlash bo'yicha davlatning majburiyatlari, mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorini belgilashda insonning munosib yashashini ta'minlash hisobga olinishi, kafolatlangan tibbiy yordam, davlatning ta'limning barcha shakllariga g'amxo'rlik qilishi va o'qituvchi maqomi Konstitutsiya darajasida mustahkamlandi.

Ma'lumki, davlatlarning doimiy do'stlikka asoslangan munosabatini rivojlantirish hamda jahon va mintaqa darajasida tinchlikni ta'minlash xalqaro munosabatlarning dolzarb masalalaridan sanaladi. Shu ma'noda, yangi tahrirdagi Konstitutsiyamiz 18-moddasida O'zbekiston Respublikasi davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan ikki va ko'p tomonlama munosabatlarni har taraflama rivojlantirishga qaratilgan tinchliksevar tashqi siyosatni amalga oshirishi qat'iy belgilanganligini ta'kidlash zarur.

Qayd etish joizki, tinchliksevar siyosat deganda, davlatlarning siyosiy-iqtisodiy va ijtimoiy tizimlari va ularning rivojlanish darajasidan qat'i nazar, erkinlik, tenglik, adolat va insonning asosiy huquqlarini hurmat qilish, davlatlar va xalqlar o'rtasida tinchlikni mustahkamlash tushuniladi.

Bosh qonunimizning 21-moddasida "Hech kimga uning rozilgisiz qonunchilikda belgilanmagan majburiyat yuklatilishi mumkin emas", degan normaning mustahkamlangani ham o'ta muhim ahamiyatga ega. Mazkur norma jismoniy va yuridik shaxslar faqat Konstitutsiya va qonunchilik hujjatlarida majburiy etib belgilanganidan tashqari, boshqa biror-bir majburiyatni bajarishga burchli emasligini, davlat organlari va ularning mansabdor shaxslari ham ularga qo'shimcha majburiyatlarni yuklash vakolatiga ega emasligini anglatadi. Bu esa amaliyotda ayrim holatlarda uchrab turadigan biror-bir qonunda ko'rsatilmagan majburiyatni yoki qandaydir vazifani (masalan, jamoat ishlariga jalb qilish, ish vaqtdan tashqari yoki dam olish kunlari ishlash) tashkilot rahbari tomonidan xodimga yuklash kabi salbiy holatlarga qat'iyan chek qo'yadi.

Ta'kidlash lozimki, dunyodagi barcha o'zbeklar o'zaro madaniy aloqalarni saqlab qolish maqsadida chet elda taxminan 500 dan ortiq o'zbek milliy-madaniy markazlari faoliyat yuritadi. Shundan kelib chiqib, yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizning 23-moddasida "Davlat xorijda yashayotgan vatandoshlar bilan aloqalarni saqlab qolish hamda rivojlantirish to'g'risida xalqaro huquq normalariga muvofiq g'amxo'rlik qiladi", degan norma belgilandi. Bu chet elda yashayotgan, ishlayotgan, ta'lim olayotgan yurtdoshlarimizning O'zbekiston bilan doimiy aloqada bo'lishiga, tili, madaniyati, urf-odatlari va an'analarini saqlab qolish hamda rivojlantirishga, o'zlarining tarixiy Vatani - O'zbekiston obro'sini yanada oshirishga o'z hissasini qo'shishlariga xizmat qiladi.

Yashash huquqi har bir insonning ajralmas va tabiiy huquqi bo'lib, u mamlakatda o'lim jazosini belgilash, tayinlash va ijro qilishni inkor etadi. O'lim jazosi eng og'ir jinoiy jazo bo'lib, u qo'llaniladigan deyarli barcha davlatlarda o'ta og'ir, inson hayotiga qasd qiladigan jinoyatlar uchungina ko'zda tutilgan. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 25-moddasida "O'zbekiston Respublikasida o'lim jazosi taqiqlanadi" degan norma mustahkamlangan. Shu o'rinda aytish kerak, 1994 yili qabul qilingan Jinoyat kodeksidagi 33 ta modda bo'yicha o'lim jazosi tayinlanishi

mumkin edi. Keyinchalik jinoiy jazolar liberallashtirilib, 2008 yilgacha qonunchilikka muvofiq ikki turdagi jinoyat, ya'ni javobgarlikni og'irlashtiradigan holatlarda qasddan odam o'ldirish va terrorizm jinoyatlarini sodir etganlik uchun o'lim jazosi qoldirilgan. 2008 yil 1 yanvardan barcha jinoyatlar uchun o'lim jazosi bekor qilingan. Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartish nafaqat o'lim jazosini bekor qilishni, balki qat'iy ravishda O'zbekistonda o'lim jazosi taqiqlanishi va qayta tiklanmasligini ko'zda tutadi. Konstitutsiyaga bu norma kiritilishi bilan O'zbekiston insonparvarlik g'oyalariga sodiqligini namoyon etadi, ijtimoiy-siyosiy hayotimizda o'lim jazosini qaytarish bo'yicha har qanday tashabbuslarga barham beradi. Pirovardida esa har bir insonning, hatto, u jinoyat sodir etgan bo'lsa ham, yashash huquqining kafolatlanishiga xizmat qiladi.

Aytish lozimki, muayyan jinoyat ishi bo'yicha surishtiruvchi, tergovchi tergov harakatlari, sud esa sud tergovchi orqali dalillar to'playdi. Ayrim holatlarda to'plangan dalillarni baholashda ularga nisbatan shubha paydo bo'lishi mumkin. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada ushbu norma bunday vaziyatda aybdorlikka oid barcha shubhalar gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchi va mahkumning foydasiga hal qilinishini qat'iy mustahkamlab qo'yildi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 32-moddasida "Qonuniy asoslarda O'zbekiston Respublikasi hududida bo'lib turgan har kim mamlakat bo'ylab erkin harakatlanish, turar va yashash joyini tanlash huquqiga ega, bundan qonunda belgilangan cheklovlar mustasno", degan norma ham kiritilganligi alohida e'tiborga sazovor.

Sir emaski, mamlakatimizning yaqin o'tmishida erkin harakatlanish huquqini asossiz cheklovchi qonunosti hujjatlari mavjud edi. Masalan, ba'zida fuqarolarimiz poytaxtga kelish uchun yo'llardagi nazorat postlaridan pasportsiz o'ta olmas edi, ularning bilim olishi, davolanishi, ishlashi yoki qarindoshlarini ko'rishi uchun poytaxtga kelib turishida ham qiyinchiliklar mavjud edi. Fuqarolarimizning xorijga chiqishi uchun esa ruxsatnoma (stiker) rasmiylashtirish talab etilardi. Bunday to'siqlarning aksariyati Harakatlar strategiyasi doirasida bartaraf etildi, xususan, yo'llarda nazorat postlari olib tashlandi, "propiska", xorijga chiqish uchun ruxsatnoma (stiker) rasmiylashtirish tartibi bekor qilindi. Bu esa O'zbekiston hududida bo'lib turgan har kim respublikaning xohlagan joyiga borish, sayohat qilish, bilim olish, ishlash, tadbirkorlik qilishi imkoniyatini beradi.

Huquqiy davlatning eng muhim vazifalaridan biri mulk huquqi daxlsizligini ta'minlash hamda mulkdor huquqlarini amalga oshirish va himoya qilish uchun zarur iqtisodiy-huquqiy shart-sharoitlar yaratishdan iboratdir. Shu munosabat bilan yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 47-moddasida quyidagi normalar o'z aksini topdi: "Har kim uy-joyli bo'lish huquqiga ega. Hech kim sudning qarorisiz va qonunga zid tarzda uy-joyidan mahrum etilishi mumkin emas. Uy-joyidan mahrum etilgan mulkdorga uy-joyning qiymati hamda u ko'rgan zararlarning o'rnini qonunda nazarda tutilgan

hollarda va tartibda oldindan hamda teng qiymatda qoplanishi ta'minlanadi". Mazkur modda bilan uy-joy mulkdorlariga nisbatan ikki turdagi muhim konstitutsiyaviy kafolat belgilandi: sud kafolati va uy-joy uchun kompensatsiya olish kafolati.

Sud kafolati uy-joyga nisbatan mulk huquqi sud qarorisiz mahrum etilishiga yo'l qo'yilmasligini anglatadi. Bu kafolat uy-joyga nisbatan mulk huquqi mulkdorning erki-xohishidan qat'i nazar, majburiy tarzda bekor bo'layotganda qo'llanilishi nazarda tutilgan. Bunda sud tomonidan mulk huquqining bekor bo'lishiga sabab bo'luvchi holatlar amaldagi qonun hujjatlari asosida obyektiv tarzda ko'rib chiqiladi. Mazkur tartib mulkdor har qanday holatda ham asossiz ravishda uy-joyidan mahrum etilmasligini kafolatlaydi.

Ikkinchi kafolat mulkdorning iqtisodiy manfaatlari himoyasiga yo'naltirilganligi bilan e'tiborlidir. Mazkur norma qonunda belgilangan hollarda va tartibda uy-joyidan mahrum etilgan mulkdorning shu uy-joy va yetkazilgan zarar uchun teng qiymatda kompensatsiya olishini kafolatlaydi.

Bu normaning kiritilishi uy-joy mulkdori huquqlarini kafolatli ta'minlashga, uy-joylarni noqonuniy olib qo'yilishi bilan bog'liq nizoli holatlarning oldini olishga, sud himoyasini kengaytirishga xizmat qiladi.

Konstitutsiyada davlat organlari tomonidan insonga nisbatan qo'llaniladigan huquqiy ta'sir choralari mutanosiblik prinsipiga asoslanishi va qonunlarda nazarda tutilgan maqsadlarga erishish uchun yetarli bo'lishi aniq belgilab qo'yildi.

Qayd etish lozimki, qabul qilingan qonunlarning asosiy maqsadi inson, uning huquq va erkinliklarini ro'yobga chiqarish va himoya qilishdan iborat bo'lib, kimgadir ortiqcha majburiyat yoki xarajat yuklamasligi kerak. Aksincha, qonunlar insonlar og'irini yengil qilib, turmush tarzi farovon kechishini ta'minlashi lozim.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2022 yil 20 iyunda Konstitutsiyaviy komissiya a'zolari bilan uchrashuvda "Konstitutsiyaviy sud faoliyatini yanada takomillashtirish, fuqarolar va yuridik shaxslarning muayyan ishda sud tomonidan ularga nisbatan qo'llanilgan qonunning Konstitutsiyaga mosligini tekshirish haqidagi shikoyatlarini ko'rib chiqish Konstitutsiyaviy sudning vakolati sifatida Konstitutsiyada aks ettirilishi lozim"ligini ta'kidlagan edi.

Shu nuqtai-nazardan kelib chiqib, yangi tahrirdagi Bosh qomusimizning 133-moddasiga fuqarolar va yuridik shaxslar, agar sud orqali himoya qilishning boshqa barcha vositalaridan foydalanib bo'lingan bo'lsa, sudda ko'rib chiqilishi tugallangan muayyan ishda sud tomonidan o'ziga nisbatan qo'llanilgan qonunning Konstitutsiyaga muvofiqligi to'g'risidagi shikoyat bilan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudiga murojaat qilishga haqli ekanligiga oid maxsus norma kiritildi.

Fuqarolar va yuridik shaxslarga Konstitutsiyaviy sudga murojaat qilish huquqi berilganligining ahamiyati shundaki, Konstitutsiyaga zid bo'lgan qonunlar

amaliyotda qo'llanilayotgan bo'lsa, ularning Konstitutsiyaga muvofiqligini vaqtida ta'minlashga, Konstitutsiyaga nomuvofiq qonunlar bilan kelgusida boshqa shaxslar huquqlari buzilishining oldini olishga, Bosh qomus ustunligini ta'minlashga, Konstitutsiyaviy sud faoliyatini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Shu o'rinda yangilangan Konstitutsiyada belgilangan asosiy o'zgarishlar haqida qisqacha ma'lumot berish ehtiyoji tug'iladi. Xalqimiz takliflari asosida Konstitutsiya loyahasidagi moddalar soni amaldagi 128 tadan 155 taga, normalar soni 275 tadan 434 taga oshdi. Ya'ni Asosiy Qonunimizning 65 foiz matni jamoatchilik takliflari asosida yangilandi. Agar yo'nalishlar kesimida qaraydigan bo'lsak, shaxsiy huquq va erkinliklar, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlar borasidagi normalar qariyb 3 baravar ko'paydi. Inson huquqlari va erkinliklari kafolatlari esa 3,5 baravardan ko'proqqa, oilaga bag'ishlangani esa 2 baravar ortganligini ko'rishimiz mumkin.

3 ta yangi bob (amaldagi Oila bobiga qo'shimcha bolalar va yoshlar, Iqtisodiy va ijtimoiy huquqlar bobiga qo'shimcha madaniy va ekologik huquqlar, alohida advokatura bobi) qo'shildi.

Konstitutsiyaning 15 ta normasida davlat shart-sharoitlar yaratishi, 16 ta normasida davlat kafolatlashi, 4 ta normada davlat qayg'urishi alohida ko'rsatib o'tilayotganligining o'ziyiq davlatning maqsadi inson huquqlarini ta'minlash ekanligini ko'rsatib turibdi.

Konstitutsiyada "inson" so'zi amaldagi Konstitutsiyaga nisbatan 3 baravar ko'p, "bolalar" so'zi qariyb 3 baravar ko'p, "yoshlar" so'zi 6 baravar ortiq, "ayollar, xotin-qizlar" so'zlari 2 baravar ko'p, "nogironligi bor shaxs", "aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand toifalari", "intellektual mulk", "inklyuziv ta'lim" degan so'zlar esa birinchi marta qo'llanildi.

Yangilangan Konstitutsiyaning eng muhim jihatlaridan biri ilm-fanni, ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor berilgani bilan izohlanadi. Ta'lim va ilm-fanga oid normalar qariyb ikki baravar ko'paydi.

"Ta'lim" degan so'zning o'zi 20 marta qo'llanilyapti, avvalgi Konstitutsiyamizda faqat 2 martagina ishlatilgan edi holos. Davlat uzluksiz ta'lim tizimi, uning har xil turlari va shakllari, davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlari rivojlanishini ta'minlashi, davlat maktabgacha ta'lim va tarbiyani rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratishi mustahkamlandi.

Xulosa qilib aytganda, kiritilgan o'zgartish va qo'shimchalarning siyosiy-huquqiy ahamiyati, ko'lami va hajmidan kelib chiqib, ushbu Konstitutsiyani Yangi tahrirdagi Konstitutsiya deb aytish uchun barcha asoslar yetarli.

MA'NAVIY TARAQQIYOTNI TA'MINLASH VA SOHANI YANGI BOSQICHGA OLIB CHIQISH

71-maqсад: Ezgulik va insonparvarlik tamoyiliga asoslangan «Harakatlar strategiyasidan — Taraqqiyot strategiyasi sari» g'oyasini keng targ'ib etish orqali jamiyatda sog'lom dunyoqarash va bunyodkorlikni umummilliy harakatga aylantirish.

72-maqсад: Aholiga axborot-kutubxona xizmatini ko'rsatishni yanada rivojlantirish, kitobxonlikni keng ommalashtirish hamda «Kitobsevar millat» umummilliy g'oyasini ro'yobga chiqarish.

73-maqсад: Buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy merosini chuqur o'rganish va keng targ'ib etish.

74-maqсад: Jamiyatda millatlararo totuvlik va dinlararo bag'rikenglik muhitini mustahkamlash.

75-maqсад: Tasviriy va amaliy san'at hamda dizayn yo'nalishlarini rivojlantirish, aholining badiiy-estetik didini yuksaltirish.

76-maqсад: Madaniyat va san'at sohalarini yanada rivojlantirish, madaniyat muassasalari va obyektlarining moddiy-texnika bazasini yaxshilash.

77-maqсад: O'zbekiston tarixini o'rganish va targ'ib qilishni yanada rivojlantirish.

78-maqсад: Milliy kino san'atini rivojlantirish.

Jamiyatning ma'naviy takomiligi bo'lgan ehtiyoj davlatimiz tomonidan qabul qilinayotgan turli huquqiy hujjatlarda ham o'z aksini topmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2021 26 martdagi "Ma'naviyat va ijodni qo'llab-quvvatlash maqsadli jamg'armasini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-5039-son Qarorini keltirish mumkin.

Qarorda quyidagi muhim vazifalarning ijrosiga qaratilgan chora-tadbirlar belgilangan:

➤ «Uzluksiz ma'naviy tarbiya kontsepsiyasi» asosida maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus va oliy ta'lim bosqichlari uchun metodik qo'llanma, uslubiy tavsiyalar, ma'naviy-axloqiy tarbiya nazariyasi va metodikasini

boyitishga qaratilgan ilmiy-amaliy adabiyotlar yaratish, ularni nashr etish va joylarga yetkazish;

- milliy merosimiz, buyuk ajdodlarimizning jahon tamadduniga qo'shgan ulkan hissalarini dunyo miqyosida keng targ'ib qilishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish;

- sohaga «Raqamli targ'ibot» tizimini joriy qilish maqsadida IT-parklar, innovatsion markazlar va frilanserlar bilan hamkorlikda mobil ular, kompyuter o'yinlari, animatsion mahsulotlar yaratish;

- joylarda ma'naviy-ma'rifiy muhitni o'rganish, hududiy ma'naviyat va ma'rifat kengashlari faoliyatini rivojlantirishga ko'maklashish, targ'ibot-tashviqot ishlarining samaradorligini oshirish maqsadida tashkil etilgan ekspertlar guruhlarini qo'llab-quvvatlash;

- ma'naviy-ma'rifiy sohani, adabiyot va kitobxonlikni har tomonlama rivojlantirish, bu boradagi ishlar samaradorligini oshirishga qaratilgan tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash;

- mamlakatimiz va xalqaro miqyosda ilmiy-ma'rifiy tadbirlar, adabiy anjumanlar, festivallar, tanlovlar, xalq sayillari, adabiy-musiqiy kechalar o'tkazish;

- ma'naviy-ma'rifiy, adabiy-badiiy kitob va plakatlar nashr etish, zamonaviy targ'ibot vositalari va media mahsulotlar yaratish;

- Xalq ta'limi vazirligi tizimidagi ta'lim muassasalari direktorlarining ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha o'rinbosarlari va ijodiy-madaniy masalalar bo'yicha targ'ibotchilar uchun qisqa muddatli o'quv kurslari tashkil etish;

- mahalliy hokimliklar bilan birgalikda olimlar va mutaxassislarni jalb etgan holda sohada faoliyat ko'rsatayotgan targ'ibotchilar malakasini oshirishga qaratilgan seminar-treninglar tashkil qilish;

- ma'naviy-ma'rifiy ishlarni rivojlantirishga qaratilgan yangi loyihalar, kitob, risola va maqolalar, tadbirlar stsenariylarini yaratish bo'yicha ijtimoiy buyurtmalarni shakllantirish hamda bu ishlarga jalb etilgan olim va mutaxassislarni moddiy rag'batlantirish;

➤ O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tomonidan tavsiya etiladigan adiblarning ijod namunalarini, jumladan yosh mualliflarning birinchi kitoblarini nashr etish;

➤ O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zolarining ijodiy kechalarini o'tkazish, adabiyotimiz rivojiga munosib hissa qo'shgan uyushma a'zolariga moddiy yordam ko'rsatish;

➤ xalqimizning qadimiy tarixi, boy madaniyati, asriy an'ana va qadriyatlari tarannum etilgan, milliy ma'naviyatimizning mazmun-mohiyati teran badiiy ifodasini topgan mumtoz va zamonaviy adabiyotimizning munosib namunalarini xorijiy tillarga tarjima qilish hamda jahon axborot tarmog'ida keng targ'ib etish;

➤ milliy adabiyotni rivojlantirish, adabiy jamoatchilik tomonidan e'tirof etilgan hamda mamlakat ijtimoiy hayotida muhim ahamiyatga ega bo'lgan badiiy asarlar mualliflarini moddiy jihatdan rag'batlantirish;

➤ O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi hamda uning taniqli a'zolari ijodiy faoliyatiga bag'ishlangan veb-saytlarni yaratish va ularni yangilab borish.

Yana bir muhim hujjat - bu qabul qilinishi kutilayotgan "Yangi O'zbekiston – ma'rifatli jamiyat" kontseptsiyasi va uni amalga oshirish milliy dasturidir. Davlatimiz rahbari Sh Mirziyoev ishlab chiqiladigan kontseptsiyadan kutiladigan natijalar haqida to'xtalib o'tgan.

- Bu, avvalo, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarimizni davr talablariga mos ravishda boyitish va rivojlantirish, shu orqali jamiyatning madaniy va ma'rifiy yuksalishiga erishish imkonini beradi.

- O'z navbatida, bu jamiyat a'zolarining ongi va tafakkurini, hayot falsafasi va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.

- Bunda, aholi, ayniqsa, yoshlarning intellektual salohiyati va dunyoqarashini yuksaltirish, vatanparvarlik, xalqqa muhabbat va sadoqat tuyg'usi bilan yashaydigan barkamol avlodni tarbiyalash – oliy maqsaddir.

- Ilm-fan, madaniyat va san'at, adabiyot va badiiy ijod sohalarining mamlakatimiz taraqqiyotidagi o'rni va ta'sirini yanada oshirishga qaratilgan alohida dasturlar qabul qilinadi.

- Ijodkor ziyolilarga doimiy e'tibor qaratish, ularni moddiy va ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash, mehnat va yashash sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan ishlar davom ettiriladi.
- Madaniyat va sport muassasalari, teatr va muzeylarning moddiy-texnik bazasini yanada yaxshilash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshiriladi.
- Hududlarning madaniy yuksalishi, xalq hunarmandchiligini ravnaq toptirishga qaratilgan manzilli ishlarni tizimli asosda olib boriladi.
- Mamlakatimizda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikni ta'minlash, fuqarolarimizni turli mafkuraviy tahdidlardan, zararli oqim va g'oyalardan himoya qilish masalalari bundan buyon ham diqqat markazida bo'ladi.
- Muqaddas dinimiz, ezgu fazilatlarimizning mujassam ifodasi sifatida qadrlanadi. Yurtimizda turli diniy konfessiyalar uchun zarur sharoit yaratishga qaratilgan siyosat izchil davom ettiriladi.

Yaratilajak kontsepsiya avvalo, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarimizni davr talablariga mos ravishda boyitish va rivojlantirish, shu orqali jamiyatning madaniy va ma'rifiy yuksalishiga erishish imkonini beradi. Jamiyat a'zolarining ongi va tafakkurini, hayot falsafasi va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.

Tarbiyada uzilishga yo'l qo'yib bo'lmasligi, odamlarning yoshi, kasbi, bilimi darajasi va ma'naviy qiyofasiga qarab ma'rifiy ishlarning samarali uslublarini joriy qilish lozimligini hayotning o'zi ko'rsatmoqda. Shu sababli targ'ibot-tashviqot ishlarini ham ommaviy, ham muayyan ijtimoiy guruhlar, ham individual tarzda olib borish zarurati yuzaga kelmoqda.

Ma'naviy tarbiyani to'g'ri yo'lga –qo'yishda ommaviy axborot vositalari katta ta'sir kuchiga ega. Ochig'i, ularning bu imkoniyatlaridan yetarli darajada samarali foydalana olmayapmiz. Ijtimoiy tarmoqlarda so'nggi paytlarda kuzatilayotgan turli g'oyaviy va mafkuraviy xurujlarga aks ta'sir ko'rsatishning aniq tizimi shu paytgacha izchil yo'lga qo'yilmaganligi nihoyatda tashvishli hol. Ayniqsa, «ommaviy madaniyat» niqobi ostida milliy o'zligimiz va qadriyatlarimizga mutlaqo yot urf-odatlar singdirilayotgani hech bir qolipga sig'maydi.

Xulosa o'rnida aytish joizki, bugungi tahlikali davrda ma'naviyat va ma'rifat faqat shu soha xodimlarining, o'qituvchi va murabbiylarningina emas, balki barchaning burchi bo'lishi lozim. Masalaga ana shu jihatdan qarab, "Hech bir ota-ona o'z farzandiga go'zal tarbiyadan ko'ra buyuk meros qoldira olmaydi" hadisi sharifi va xalqimizning: "Bir bolaga yetti mahalla – ota-ona" maqoliga amalda rioya qilsak, hech qanday kuch ma'naviyatimizga raxna sola olmaydi.

Nazorat uchun savollar va topshiriqlar.

1. Sizing fikringizcha yoshlarga ma'naviy-ma'rifiy ta'lim tarbiya berishda qaysi omil va vositalar kuchliroq samara beradi?
2. O'zingiz yashayotgan hudud yoki mahallada alohida ma'naviy qadriyatlar mavjudmi?
3. Yaratilajak "Ma'rifatli jamiyat kontsepsiyasi"da qaysi ma'naviy-mafkuraviy jihatlar ustuvorlik kasb etishi lozim deb hisoblaysiz?

2-AMALIY MASHG'ULOT. 2022- 2026 YILLARGA MO'ljALLANGAN YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASINING ASOSIY YO'NALISH VA MAQSADLARI

Reja:

1. Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish.
2. Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish.
3. Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash.
4. Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish.
5. ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish.
6. Milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda umumbashariy muammolarga yondashish.
7. O'zbekiston xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish.

Tayanch tushunchalar: "Inson qadri" tushunchasi. Adolat va qonun ustuvorligi tamoyillari. Inson kapitali. Ma'naviy taraqqiyot. Mudofaa va xavfsizlik. Pragmatik tashqi siyosat.

2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida belgilangan ustuvor yo'nalishlar va unda keltirilgan 100 maqsadning asosiy mohiyati Yangi O'zbekistonni rivojlangan mamlakatlar qatoriga kirish, inson qadrini ulug'lash, qonun ustuvorligiga tom ma'noda erishish, inson kapitalini rivojlantirish, taraqqiyotning ma'naviy negizlarini mustahkamlash, davlat va jamiyat xavfsizligini ta'minlash ko'zda hamda inson huquqlariga rioya qilgan holda, xalqaro huquq meyorlariga tayanib tashqi siyosat olib borishni nazarda tutadi.

Yangi O'zbekistonda yangi milliy siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-ma'naviy tizim shakllanmoqda. Ya'ni, "Inson, uning huquqlari, erkinliklari, ayniqsa, qadri – eng muhim qadriyat" degan tamoyil e'tirof etilmoqda. Eng asosiysi: Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida yillar davomida amal qilib kelgan "**davlat – jamiyat – inson**" tamoyili "**inson – jamiyat – davlat**" tamoyiliga o'zgartirilmoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev taqdim etgan Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi loyihasida belgilab berilgan ustuvor yo'nalishlar va eng muhim vazifalarning atroflicha tahlili shundan dalolat beradi.

Yangi hujjat – Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi endi Yangi O'zbekistonning poydevorini tiklash va binosini qurishga qaratilgan. Bu buyuk bunyodkorlik jarayoni 2026 yilgacha bo'lgan davrni qamrab oladi va yilma-yil amalga oshirib boriladi. Eng avvalo "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi", degan nomning mazmun-mohiyatiga to'xtalib o'tish joiz. Bu nomning kelib chiqishi, bir qator muhim omillarga borib taqaladi.

Birinchi omil: ushbu nom Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi – Harakatlar strategiyasining mantiqiy davomi ekanini anglatadi. Agar Harakatlar strategiyasida 5 ta ustuvor yo'nalish belgilab olingan bo'lsa, Taraqqiyot strategiyasida ham ushbu ustuvor yo'nalishlar davomiyligi saqlab qolingan. Shu bilan bir qatorda, taraqqiyot o'zgarishlarining yangi tarixiy bosqichda davom ettirilishi ko'zda tutilgan holda, Taraqqiyot strategiyasiga 2 ta yangi ustuvor yo'nalish qo'shildi. Bulardan biri – ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchisi – O'zbekistonning dunyoda yuz berayotgan global muammolarga munosabati negizida belgilangan yangi ustuvor yo'nalishdir.

Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida quyidagi yettita ustuvor yo'nalish nazarda tutilgan:

birinchi ustuvor yo'nalish – inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish;

ikkinchi ustuvor yo'nalish – mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish;

uchinchi ustuvor yo‘nalish – milliy iqtisodiyotni rivojlantirish, uning o‘rish sur‘atlarini zamon talablari darajasida ta‘minlash;

to‘rtinchi ustuvor yo‘nalish – adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish;

beshinchi ustuvor yo‘nalish – ma‘naviy taraqqiyotni ta‘minlash, ushbu sohani tubdan isloh etish va yangi bosqichga olib chiqish;

oltinchi ustuvor yo‘nalish – umumbashariy muammolarga milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda yechim topish;

yettinchi ustuvor yo‘nalish – mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq va pragmatik, faol tashqi siyosat olib borish.

Ikkinchi omil: Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida **“Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari”** tamoyili ilgari surilayotgani bejiz emas. Chunki, avvalo, Harakatlar strategiyasidagi har bir yo‘nalishni taraqqiyotning yangi bosqichida mantiqiy va izchil asosda rivojlantirish hamda yangi ustuvor yo‘nalishlarda muhim natijalarga erishish ko‘zda tutilmoqda.

Taraqqiyot strategiyasida asosiy e‘tibor, bir tomondan, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga doir qonunlar, kodekslar, konsepsiya va dasturlar qabul qilinishiga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. Shu bilan bir qatorda, unda qonun ustuvorligini taminlash, konstitutsiyaviy islohotni hayotga izchil tatbiq etish, milliy iqtisodiyotni rivojlantirish, kuchli ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, manaviyatni rivojlantirish, shuningdek, global muammolarga O‘zbekistonning munosabati, xavfsizlik va tashqi siyosat borasidagi muhim vazifalar qamrab olingan.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasidagi yettita ustuvor yo‘nalishning bosh g‘oyasi – inson qadrini ta‘minlashdir. Chunki, Prezidentimizning saylovoldi dasturidagi asosiy g‘oya ham **“Inson qadri uchun”** tamoyili edi.

Uchinchi omil: inson qadrini joyiga qo‘yishni qonuniy va tashkiliy-huquqiy yo‘llar bilan hayotimizning barcha sohalarida milliy, mintaqaviy va xalqaro hamkorlik darajalarida qanday qilib amalga oshirish kerak? Taraqqiyot strategiyasida bu dolzarb savolga juda ko‘plab aniq maqsadlarga qaratilgan amaliy javoblar bor.

To‘rtinchi omil: Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasining nafaqat nomlanishi, ayni chog‘da unda belgilangan ustuvor yo‘nalishlar va muhim vazifalar ham milliy yoki mintaqaviy miqyosdagina emas, balki global darajada ulkan ahamiyatga molik xalqaro hujjatlar bilan uyg‘un va hamohangdir.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti 2015-2030 yillarda Barqaror taraqqiyot maqsadlarini elon qilgan. Bu xalqaro hujjat o‘zbek tilida **“Barqaror taraqqiyot maqsadlari”** yoki **“Barqaror rivojlanish maqsadlari”**, degan nomlar bilan ma‘lum.

O‘zbekiston tashqi xalqaro munosabatlarning teng huquqli a‘zosi sifatida o‘zining BMT Barqaror taraqqiyot maqsadlari bilan hamohang holda rivojlanishi, bu boradagi o‘ziga xos o‘rni va ahamiyati, yanada muhimi, ibratli tajribasini butun

dunyoga ko'rsata oldi. O'z navbatida, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi ushbu muhim taraqqiyot jarayon uzluksiz davom etayotganidan dalolat beradi.

Bugungi kunda xalqaro hamjamiyat tomonidan Taraqqiyot huquqi to'g'risidagi konvensiya loyihasi ishlab chiqilyapti. Qolaversa, 35 yildan buyon Taraqqiyot huquqi to'g'risidagi deklaratsiya amal qilmoqda. Shu ma'noda, O'zbekiston Prezidenti taqdim etayotgan Taraqqiyot strategiyasi xalqaro hamjamiyatning rivojlanish tendensiyalariga, butun dunyoning taraqqiyot trendlariga to'la mos keladi.

Jamoatchilik muhokamalari yakunlari bo'yicha kelib tushgan taklif va tavsiyalar asosida maromiga yetkazilganidan so'ng davlatimiz rahbari tomonidan imzolanishi kutilayotgan "Yangi O'zbekistonning 2022-2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmon asosida:

birinchidan, Yangi O'zbekistonning 2022-2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi;

ikkinchidan, Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasini 2022 yilda amalga oshirish bo'yicha "yo'l xaritasi";

uchinchidan, Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish bo'yicha milliy komissiya tarkibi tasdiqlanadi.

Xususan, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi loyihasining 11-maqsadida "Xalq bilan muloqotning samarali mexanizmlarini takomillashtirish" muhim vazifa etib belgilanmoqda. Xalq bilan ochiq muloqotning mexanizmlarini yanada takomillashtirish, muhim qarorlarni jamoatchilik fikrini inobatga olgan holda qabul qilish amaliyotini kengaytirish, davlat organlariga kelib tushgan murojaatlarni ko'rib chiqish jarayonini raqamlashtirish, murojaatlarni tezkor va sifatli ko'rib chiqilishini ta'minlash ko'zda tutilmoqda.

Eng asosiysi, Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasini 2022 yilda amalga oshirish bo'yicha "yo'l xaritasi" loyihasida "Davlat xalqqa xizmat ko'rsatishi shart" g'oyasini tatbiq etishni nazarda tutuvchi "Xalqchil davlat" milliy dasturini ishlab chiqish vazifasi zimmamizga yuklangani bejiz emas. Ushbu Dastur loyihasi, ilg'or xorijiy davlatlarning tajribasini inobatga olgan holda, belgilangan muddatda ishlab chiqiladi va taqdim etiladi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi loyihasining 12-maqsadi "Ta'sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish" deb nomlangani bejiz emas. Zero, bu o'rinda ommaviy axborot vositalarining roli va jurnalistlarning kasbiy faoliyati himoyasini yanada kuchaytirish, odamlarni qiynayotgan muammolar hamda islohotlarning ijrosi ahvolini o'rganishda ijod ahli mehnatidan samarali foydalanish ko'zda tutilmoqda. Bularning barchasi, o'z navbatida, yurtimizda ta'sirchan jamoatchilik nazoratini o'rnatishga xizmat qiladi.

Turli yosh toifasi uchun mo'ljallangan o'quv kurslari hamda onlayn dasturlar ommalashtiriladi. Xalq ta'limi va professional ta'lim tizimining tegishli darsliklariga media savodxonlik bo'yicha mavzular joriy qilinadi. Shaxsiy va sir saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlarni internet tarmog'ida oshkor qilish bilan bog'liq daxlsizlik huquqlari buzilishining oldini olish ham ko'zda tutilgan. Bunda Jinoyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning daxlsizlik huquqlari bilan bog'liq moddalariga tegishli qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risidagi qonun loyihasi tayyorlanadi.

Strategiyaning 90-maqsadida BMT organlari va institutlari, global va mintaqaviy iqtisodiy, moliyaviy va gumanitar tashkilotlardagi faoliyatni kuchaytirish haqida so'z boradi. YA'ni, O'zbekistonni BMT tuzilmalari orqali dunyo hamjamiyatiga keng tanitish; O'zbekiston rahbariyatining BMT doirasidagi tashabbuslarini amalga oshirishni ta'minlash; BMT va uning muassasalari bilan iqtisodiy-moliyaviy va konsultativ hamkorlikni rivojlantirish bunda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, BMT va uning ixtisoslashgan muassasalari bilan madaniy-gumanitar hamkorlikni jadallashtirish; BMTning "Inson huquqlari yo'lida harakatga da'vat" tashabbusini ilgari surish uchun barcha sheriklar bilan yaqin hamkorlikni davom ettirish istiqbollari ko'rsatib berilmoqda.

Umuman olganda, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi loyihasi negizida bir qancha yangi dasturlar, yangi konsepsiyalar, yangi qonun hujjatlari qabul qilinishi nazarda tutilmoqda. Bu bilan mamlakatimizning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ekologik rivojlanishining keyingi bosqichida amalga oshiriladigan islohotlar keng qamrab olinmoqda. Shunday ekan, Taraqqiyot strategiyasining tasdiqlanishi va muvaffaqiyatli amalga oshirilishi O'zbekistonda demokratik huquqiy davlat barpo etish hamda erkin fuqarolik jamiyatini rivojlantirish orqali inson qadrini ulug'lashga qaratilgan ulkan maqsad va vazifalarimizga erishish imkonini beradi.

Shu o'rinda taraqqiyot strategiyasida ko'rsatib berilgan ustuvor yo'nalishlar va maqsadlarni ko'rsatib o'tish ehtiyoji tug'iladi. Ular quyidagilardan iborat:

I. Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish

1-maqсад: Mahalla instituti faoliyatining samaradorligini oshirish, uni jamoatchilik boshqaruvi va nazoratining tayanch bo'g'iniga aylantirish.

2-maqсад: Xalq deputatlari Kengashlarini hududlarda mavjud muammolarni hal qilishdagi asosiy bo'g'inga aylantirish.

3-maqсад: Mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyatining institutsional asoslarini zamon talablariga moslashtirish.

5-maqсад: Ixcham, professional, adolatli, yuqori natijadorlikka xizmat qiladigan davlat boshqaruvi tizimini joriy qilish.

6-maqсад: Davlat boshqaruvi tizimida ma'muriy apparatni ixchamlashtirish va ish jarayonlarini maqbullashtirish.

7-maqсад: Mamlakatimizdagi islohotlarni izchil davom ettirishda Oliy Majlis palatalari va siyosiy partiyalar rolini yanada oshirish.

8-maqсад: Norma ijodkorligi jarayonini modernizatsiya qilish, qonunchilik hujjatlarining qat'iy ijrosini ta'minlash.

9-maqсад: Elektron hukumat» tizimini rivojlantirish, elektron davlat xizmatlarining ulushini 100 foizga yetkazish hamda byurokratiyani bartaraf etish.

10-maqсад: Davlat fuqarolik xizmati tizimini zamonaviy standartlar asosida tashkil etish.

11-maqсад: Xalq bilan muloqotning mexanizmlarini takomillashtirish.

12-maqсад: Ta'sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish.

II. MAMLAKATIMIZDA ADOLAT VA QONUN USTUVORLIGI TAMOYILLARINI TARAQQIYOTNING ENG ASOSIY VA ZARUR SHARTIGA AYLANTIRISH

13-maqсад: Mulkiy huquqlarning daxlsizligini ishonchli himoya qilish hamda davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash.

14-maqсад: Qonun ustuvorligi va konstitutsiyaviy qonuniylikni ta'minlash hamda inson qadrini ushbu jarayonning bosh mezoni sifatida belgilash.

15-maqсад: Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali sud nazoratini o'rnatish hamda fuqaro va tadbirkorlik subyektlarining odil sudlovga erishish darajasini oshirish.

16-maqсад: Jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning sodir etilishiga sabab bo'lgan shart-sharoitlarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etishning samarali tizimini yaratish.

17-maqсад: Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning yangi qiyofasini shakllantirish va ularning faoliyatini xalq manfaatlari, inson qadr-qimmatini, huquq va erkinliklarini samarali himoya qilishga yo'naltirish.

18-maqсад: Sud va boshqa organlar hujjatlarining o'z vaqtida va to'liq ijrosini ta'minlash.

19-maqсад: Advokatura institutining inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishdagi salohiyatini tubdan oshirish, shuningdek, aholi va tadbirkorlik subyektlarining malakali huquqiy xizmatlarga bo'lgan talabini to'liq qondirish.

20-maqсад: Faol fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda fuqarolar o'rtasida qonunga hurmat va itoat qilish hissini shakllantirish.

III. MILLIY IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISH VA YUQORI O‘SISH SUR‘ATLARINI TA‘MINLASH

21-maqсад: Iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori o‘shish sur‘atlarini ta‘minlash orqali kelgusi besh yilda aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulotni — 1,6 baravar va 2030 yilga borib aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan daromadni 4 ming AQSH dollaridan oshirish hamda «daromadi o‘rtachadan yuqori bo‘lgan davlatlar» qatoriga kirish uchun zamin yaratish.

22-maqсад: Milliy iqtisodiyot barqarorligini ta‘minlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini 1,4 baravarga oshirish.

23-maqсад: Geologiya-qidiruv ishlari hajmini keskin oshirish, sohaga xususiy investorlar va ilg‘or xorijiy kompaniyalarni keng jalb qilish.

24-maqсад: Iqtisodiyotni elektr energiyasi bilan uzluksiz ta‘minlash hamda «Yashil iqtisodiyot» texnologiyalarini barcha sohalarga faol joriy etish, iqtisodiyotning energiya samaradorligini 20 foizga oshirish.

25-maqсад: Raqamli iqtisodiyotni asosiy «drayver» sohaga aylantirib, uning hajmini kamida 2,5 baravar oshirishga qaratilgan ishlarni olib borish.

26-maqсад: Mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSH dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari ko‘rish.

27-maqсад: Iqtisodiyotda moliyaviy resurslarni ko‘paytirish maqsadida, kelgusi 5 yilda fond bozori aylanmasini 200 million AQSH dollaridan 7 milliard AQSH dollariga yetkazish.

28-maqсад: Respublikaning eksport salohiyatini oshirish orqali 2026 yilda respublika eksport hajmlarini 30 milliard AQSH dollariga yetkazish.

29-maqсад: Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish va doimiy daromad manbalarini shakllantirish uchun sharoitlar yaratish, xususiy sektorning Yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish.

30-maqсад: Qishloq xo‘jaligini ilmiy asosda intensiv rivojlantirish orqali dehqon va fermerlar daromadini kamida 2 baravar oshirish, qishloq xo‘jaligining yillik o‘shishini kamida 5 foizga yetkazish.

31-maqсад: Suv resurslarini boshqarish tizimini tubdan isloh qilish va suvni iqtisod qilish bo‘yicha alohida davlat dasturini amalga oshirish.

32-maqсад: Chorvachilik ozuqa bazasini kengaytirish va ishlab chiqarish hajmini 1,5 — 2 baravar ko‘paytirish.

33-maqсад: Hududlarni mutanosib rivojlantirish orqali hududiy iqtisodiyotni 1,4 — 1,6 baravarga oshirish.

34-maqсад: Hududlarning muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilma tizimini hamda xizmat ko‘rsatish va servis sohalarini rivojlantirish.

35-maqсад: «O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qiling» dasturi doirasida mahalliy sayyohlar sonini 12 million nafardan oshirish hamda respublikaga tashrif buyuradigan xorijiy turistlar sonini 9 million nafarga yetkazish.

36-maqсад: Barcha transport turlarini uzviy bog‘lagan holda yagona transport tizimini rivojlantirish, yirik shaharlar o‘rtasida kunlik transport qatnovlari asosida manzilga yetib borish va qaytib kelish imkoniyatini yaratish.

IV. ADOLATLI IJTIMOIIY SIYOSAT YURITISH, INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH

37-maqсад: Har bir fuqaroga davlat hisobidan aniq kasb-hunarga o‘qish imkoniyatini yaratish. Kasbga o‘qitish ko‘lamini 2 baravar oshirib, jami 1 million nafar ishsiz fuqaroni kasb-hunarlariga o‘qitish va bu jarayonda nodavlat ta‘lim muassasalarining ishtirokini 30 foizga yetkazish.

38-maqсад: Maktabgacha ta‘limdagi qamrov darajasini hozirgi 67 foizdan kamida 80 foizga yetkazish.

39-maqсад: Maktabgacha ta‘lim tizimida ta‘lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish.

40-maqсад: Maktabgacha ta‘lim tizimida budjet mablag‘larining maqsadli va samarali sarflanishini ta‘minlash.

41-maqсад: Maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish orqali xalq ta‘limi tizimida qo‘shimcha 1,2 million o‘quvchi o‘rni yaratish.

42-maqсад: 2026 yilga qadar o‘quv dasturlari va darsliklarni ilg‘or xorijiy tajriba asosida to‘la qayta ko‘rib chiqib, amalda joriy etish.

43-maqсад: Malakali o‘qituvchilarning oylik maoshlarini bosqichma-bosqich 1 000 AQSH dollari ekvivalentiga yetkazish.

44-maqсад: Maktablarda ta‘lim sifatini oshirish, pedagog-kadrlarning bilimi va malakasini xalqaro darajaga olib chiqish.

45-maqсад: Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Xorazm viloyatida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini bosqichma-bosqich bepul ovqat bilan ta‘minlash.

46-maqсад: Oliy ta‘lim bilan qamrov darajasini 50 foizga yetkazish va ta‘lim sifatini oshirish.

47-maqсад: 2026 yilga qadar 10 ta salohiyatli oliy ta‘lim muassasasini QS va TNE xalqaro reytinglariga kirishga maqsadli tayyorlash.

48-maqсад: Qariyb 100 ming o‘rinli talabalar turar joylarini barpo etish.

49-maqсад: 2026 yilgacha nodavlat oliy ta‘lim tashkilotlari sonini kamida 50 taga yetkazish.

50-maqсад: «El-yurt umidi» jamg‘armasi orqali erkin va ijodiy fikrlaydigan yoshlarni nufuzli xorijiy oliygohlarga o‘qishga yuborish ko‘lamini 2 baravarga oshirish, bunda yoshlarning 50 foizini texnik, aniq fanlar va IT sohalariga o‘qitish.

51-maqсад: Iqtisodiyotga innovatsiyalarni keng joriy qilish, sanoat korxonalari va ilm-fan muassasalarining kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish.

52-maqсад: Global innovatsion indeksda O'zbekiston Respublikasining o'rmini yaxshilash va 2030 yilga qadar top-50 mamlakatlari qatoriga kirish.

53-maqсад: Aholi uchun majburiy ijtimoiy kafolatlarni ta'minlash, ehtiyojmand qatlamlarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish.

54-maqсад: Pensiya ta'minoti tizimini takomillashtirish.

55-maqсад: Ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlarni aholiga yanada yaqinlashtirish va qulayligini oshirish maqsadida respublika hududlarida tibbiyot klasterlarini tashkil etish.

56-maqсад: Aholiga ko'rsatilayotgan tibbiy xizmat sifatini oshirish, budjet mablag'laridan samarali foydalanish, tibbiy xizmatlarni markazlashtirish va aholini tibbiy sug'urtalash amaliyotini joriy qilish.

57-maqсад: Tibbiy asbob-uskunalarga texnik xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish.

58-maqсад: Dori-darmon va tibbiy buyumlar muomalasini tartibga solish hamda aholiga arzon va sifatli mahsulotlar yetkazib berish tizimini takomillashtirish.

59-maqсад: Birlamchi tibbiy-sanitariya xizmatida aholiga malakali xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash, sohaga ajratiladigan mablag'larni oshirish.

60-maqсад: Reproktiv yoshdagi va homilador ayollar, bolalar uchun yuqori texnologik tibbiy yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish.

61-maqсад: Tibbiy xizmatlardagi xususiy sektorning ulushini 25 foizga yetkazish.

62-maqсад: Mamlakatda ishlab chiqariladigan dori-darmon va tibbiyot vositalarining ulushini 80 foizga yetkazish.

63-maqсад: Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xalqaro maqomga ega laboratoriyalarini tashkil etish.

64-maqсад: Hududlarda birlamchi tibbiy xizmatni «bir qadam» tamoyili asosida tashkil etish.

65-maqсад: Malakali shifokorlarning oylik maoshlarini bosqichma-bosqich 1 000 AQSH dollari ekvivalentiga yetkazish.

66-maqсад: Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlashning samarali tizimini shakllantirish, ularning hayot sifati va darajasini oshirish.

67-maqсад: Jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanadigan fuqarolarning sonini oshirish.

68-maqсад: Olimpiya va Paralimpiya harakatini rivojlantirish.

69-maqсад: Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini ta'minlash.

70-maqсад: Yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish.

V. MA'NAVIY TARAQQIYOTNI TA'MINLASH VA SOHANI YANGI BOSQICHGA OLIB CHIQISH

71-maqсад: Ezgulik va insonparvarlik tamoyiliga asoslangan «Harakatlar strategiyasidan — Taraqqiyot strategiyasi sari» g'oyasini keng targ'ib etish orqali jamiyatda sog'lom dunyoqarash va bunyodkorlikni umummilliy harakatga aylantirish.

72-maqсад: Aholiga axborot-kutubxona xizmatini ko'rsatishni yanada rivojlantirish, kitobxonlikni keng ommalashtirish hamda «Kitobsevar millat» umummilliy g'oyasini ro'yobga chiqarish.

73-maqсад: Buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy merosini chuqur o'rganish va keng targ'ib etish.

74-maqсад: Jamiyatda millatlararo totuvlik va dinlararo bag'rikenglik muhitini mustahkamlash.

75-maqсад: Tasviriy va amaliy san'at hamda dizayn yo'nalishlarini rivojlantirish, aholining badiiy-estetik didini yuksaltirish.

76-maqсад: Madaniyat va san'at sohalarini yanada rivojlantirish, madaniyat muassasalari va obyektlarining moddiy-texnika bazasini yaxshilash.

77-maqсад: O'zbekiston tarixini o'rganish va targ'ib qilishni yanada rivojlantirish.

78-maqсад: Milliy kino san'atini rivojlantirish.

VI. MILLIY MANFAATLARDAN KELIB CHIQQAN HOLDA UMUMBASHARIY MUAMMOLARGA YONDASHISH

79-maqсад: Aholi salomatligi va genofondiga ziyon yetkazadigan mavjud ekologik muammolarni bartaraf etish.

80-maqсад: Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish, shahar va tumanlarda ekologik ahvolni yaxshilash, «Yashil makon» umummilliy loyihasini amalga oshirish.

81-maqсад: O'rmonlar maydonini kengaytirish.

82-maqсад: Ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashishning samarali mexanizmlarini shakllantirish.

83-maqсад: Davlat xizmatida halollik standartlarini joriy etish.

84-maqсад: Korrupsiyaga moyil soha va tarmoqlarni aniqlash, korrupsiyaviy omillarni bartaraf etish tizimining samaradorligini oshirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish.

85-maqсад: Mamlakatda yangi ish o'rinlari yaratish, aholi daromadlarini oshirish va shu orqali 2026 yil yakuniga qadar kambag'allikni kamida 2 baravarga qisqartirish.

86-maqsad: Xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasini ta'minlash hamda samarali migratsiya siyosatini yuritish.

87-maqsad: «Vatandoshlar» jamoat fondi orqali xorijiy davlatlardagi yurtdoshlarimiz bilan doimiy va samarali aloqalar o'rnatish.

88-maqsad: Pandemiyalarga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini oshirish.

VII. MAMLAKATIMIZ XAVFSIZLIGI VA MUDOFAA SALOHIYATINI KUCHAYTIRISH, OCHIQ, PRAGMATIK VA FAOL TASHQI SIYOSAT OLIB BORISH

89-maqsad: Fuqarolarning axborot olish va tarqatish erkinligi borasidagi huquqlarini yanada mustahkamlash.

90-maqsad: Davlatning mudofaa qobiliyatini yanada mustahkamlash, Qurolli Kuchlarning jangovar shayligini, uning imkoniyatlari va qobiliyatini kuchaytirish.

91-maqsad: Harbiy xizmatchilar, ularning oila a'zolarining ijtimoiy himoyasini har tomonlama kuchaytirish.

92-maqsad: Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etishning samarali tizimini yaratish.

93-maqsad: Mamlakatning xalqaro munosabatlardagi teng huquqli subyekt sifatidagi rolini oshirish.

94-maqsad. Markaziy Osiyoda xavfsizlik, savdo-iqtisodiy, suv, energetika, transport va madaniy-gumanitar sohalardagi yaqin hamkorlikni sifat jihatidan yuqori bosqichga olib chiqish.

95-maqsad: An'anaviy hamkorlarimiz bilan munosabatlarni yanada rivojlantirish, tashqi aloqalar geografiyasini kengaytirishga ustuvor ahamiyat qaratib, iqtisodiy diplomatiyani kuchaytirish.

96-maqsad: O'zbekistonning Birlashgan Millatlar Tashkiloti organlari va institutlari, global va mintaqaviy iqtisodiy, moliyaviy va gumanitar tashkilotlardagi faoliyatini kuchaytirish.

97-maqsad: Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish va Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqi bilan integratsiya jarayonlarini chuqurlashtirish.

98-maqsad: Jahon hamjamiyatida mamlakatimiz imidjini oshirishga qaratilgan axborotlar yetkazish samaradorligini oshirish.

99-maqsad: Tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatning normativ-huquqiy bazasini hamda xalqaro hamkorlikning shartnomaviy-huquqiy asoslarini takomillashtirish.

100-maqsad: O'zbekiston Respublikasining xorijdagi diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari tomonidan O'zbekistonning chet ellardagi fuqarolariga xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish.

V. ADABIYOTLAR RO‘YXATI

V. ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq /Sh.M. Mirziyoev. - Toshkent: «O'zbekiston», 2016. -56 b.

2. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. - Toshkent: «O'zbekiston», 2017.-104 b.

3. Mirziyoev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. – T.: “O'zbekiston”, 2017. – 48 b.

4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O'zbekiston”, 2017. – 488 b.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2017 yil 13 iyundagi “Qonun va adolat ustuvorligini ta'minlash – barcha ezgu ma'isadlarimizga erishishning eng muhim sharti” mavzusidagi ma'ruzasidan [http://uza.uz/oz/politics/qonun va adolat-ustuvorligini taminlash-barcha-ezgu-ma-sadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526](http://uza.uz/oz/politics/qonun_va_adolat-ustuvorligini_taminlash-barcha-ezgu-ma-sadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526).

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2022 yil, 20 dekabr.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023 y., 03/23/837/0241-son.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF-60-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-5040-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.03.2021 y., 07/21/5040/0243-son.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 3 maydagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-4307-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.05.2019 y., 07/19/4307/3079-son.

5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 17 sentyabrdagi “Ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 736-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 19.09.2018 y.

III. Elektron ta’lim resurslari

1. <http://www.lex.uz>
2. <http://www.norma.uz>
3. <http://www.gov.uz>
4. [http:// www.strategy.uz](http://www.strategy.uz)
5. <https://president.uz>
6. [http:// www.edu.uz](http://www.edu.uz)

V. NAZORAT SAVOLLARI

VI. NAZORAT SAVOLLARI

1	2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi qaysi tamoyilga asoslanib ishlab chiqilgan?
2	Davlat organlarida ish yurituvini raqamlashtirish orqali ma'muriy tartib-taomillarni optimallashtirish va boshqaruv jarayonini avtomatlashtirish qaysi loyiha asosida amalga oshirish belgilangan?
3	"Xalqparvar davlat" milliy dasturi amalga tatbiq etish qaysi g'oya asosida ishlab chiqilgan?
4	"Norma ijodkorligi jarayonini modernizatsiya qilish, qonunchilik hujjatlarining qat'iy ijrosini ta'minlash" maqsadi bo'yicha qanday konsepsiyani ishlab chiqilishi belgilangan?
5	"Legal Tech" platformasi nma?
6	Taraqqiyot strategiyasining "Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash" nomli 3-yo'nalishi nechta maqsadni o'z ichiga oladi?
7	Taraqqiyot strategiyasida aholi salomatligini ta'minlash bo'yicha hududlarda birlamchi tibbiy xizmati qanday tamoyil asosida yo'lga qo'yish belgilangan
8	Har bir tuman budjetining nechta foizini "Fuqarolar budjeti" dasturi doirasida aholining takliflari asosida eng dolzarb muammolarni yechishga sarflashni tashkil qilish belgilangan?
9	Mamlakatimizni 2017-2021-yillarda rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi doirasida o'tgan davr mobaynida davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan isloh etishga qaratilgan nechta Prezident qarori qabul qilindi?
10	Taraqqiyot strategiyasiga ko'ra davlat qarzini boshqarishda yangi jalb qilingan tashqi qarz miqdori yiliga qancha bo'lishi belgilangan?
11	Taraqqiyot strategiyasiga muvofiq qishloq xo'jaligi mashinasozligi ishlab chiqarishini yagona sanoat klasteri usulida tashkil etish qaysi shaharda amalga oshiriladi?
12	Taraqqiyot strategiyasining 6-yo'nalishi qanday nomlanadi?
13	Ta'lim-tarbiyaning interaktiv usullarini qo'llash orqali qaysi ta'lim muassasasini ma'naviyat va ma'rifat, madaniyat o'chog'iga aylantirish nazarda tutilgan?
14	Davlat boshqaruvini nomarkazlashtirish bu?
15	Global innovatsion indeksda O'zbekiston Respublikasining o'rnini yaxshilash va 2030-yilga qadar qanday reyting qatoriga kirish rejalashtirilgan?
16	Ma'naviy tarbiyani baholashning ilmiy asoslangan indikatorlarini ishlab chiqish qaysi ustuvor yo'nalish maqsadlarida belgilangan?
17	Inson kapitali nima?
18	"Yashil iqtisodiyot" bu?
19	Ijtimoiy sheriklik bu?
20	2023 yil 11 sentabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

	“O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni qabul qilindi. Strategiyada nechta ustuvor yo‘nalish bor?
21	Adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirishning ustuvor yo‘nalishlarida amalga oshirilgan chora-tadbirlarni ko‘rsating
22	2023 moliya yilidan “Obod qishloq” va “Obod mahalla” dasturlari doirasida moliyalashtiriladigan tadbirlar qanday tartibda shakllantirilishi belgilangan?
23	Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘shish sur‘atlarini ta‘minlashning ustuvor yo‘nalishlarida amalga oshirilgan chora-tadbirlarni ko‘rsating
24	Qaysi me‘yoriy-huquqiy hujjat asosida Toshkent davlat pedagogika universiteti pedagogika yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv dasturlarni ishlab chiqishda yetakchi oliy ta‘lim muassasasi etib belgilangan?
25	Yoshlar bilan ishlashning "mahalla-sektor-tuman (shahar)-hudud-respublika" tizimi qaysi me‘yoriy-huquqiy hujjatga asosan joriy etildi?
26	“2022-2026-yillarda Qoraqalpog‘iston Respublikasining turizm salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi VM-qaroriga ko‘ra Orolbo‘yi mintaqasining ijtimoiy va madaniy-ma‘rifiy salohiyatini yanada oshirish bo‘yicha qanday dastur amalga oshirilmoqda?
27	Mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish sohasidagi ustuvor yo‘nalishlarda amalga oshirilgan chora-tadbirlarni ko‘rsating
28	Aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini rivojlantirish bo‘yicha 2030-yilgacha bo‘lgan davrda ustuvor yo‘nalishlarni va kompleks chora-tadbirlarni belgilab bergan normativ-huquqiy hujjat qanday nomlanadi?
29	Strategiya tushunchasi ma‘nosi
30	Ma‘naviyat bu
31	Konstitutsiya so‘zi qanday ma‘noni anglatadi?
32	O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qaysi moddasida “O‘zbekiston Respublikasida o‘lim jazosi taqiqlanadi” normasi belgilangan?
33	Jamoat birlashmalariga nimalar kiradi?
34	Jamoat birlashmasi deb nimaga aytiladi?
35	Fuqarolik jamiyati ta‘rifi to‘g‘ri keltirilgan javobni ko‘rsating
36	O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy hayot qaysi prinsip asosida rivojlanadi?
37	Turli ijtimoiy tabaqa va guruhlarining siyosiy irodasini ifodalaydilar va o‘zlarining demokratik yo‘l bilan saylab qo‘yilgan vakillari orqali davlat hokimiyatini tuzishda ishtirok etadigan fuqarolik jamiyati instituti qaysi?
38	O‘zbekiston xalqi nomidan faqat kim ish olib borishi mumkin?
39	Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari rahbar va pedagog kadrlarini kredit-modul tizimiga asoslangan uzluksiz kasbiy rivojlantirish bo‘yicha yangi tizim

	qaysi viloyatlarda tajriba va sinovdan o'tkazildi?
40	Jamoatchilik nazorati subektlari bu
41	"Xavfsiz va tinchliksevar davlat" tamoyiliga asoslangan siyosatni izchil davom ettirish "O'zbekiston — 2030" Strategiyasining nechinchi ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan?
42	"Miranda qoidasi" bu
43	"Habeas corpus nima?
44	"Shaxsni ushlab chog'ida unga tushunarli tilda uning huquqlari va ushlab turilishi asoslari tushuntirilishi shart". O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 27-modda. Ushbu qoida xalqaro huquqda qanday ataladi?
45	Yoshlarning bandligini ta'minlash, fuqarolarni ijtimoiy himoya qilish va salomatligini saqlash, fan, ta'lim, madaniyat va sport sohasini takomillashtirish, yo'l-transport, muhandislik-kommunikatsiya hamda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish chora-tadbirlarini amalga oshirish maqsadlariga qaratilgan yo`nalish - .....

BIZ BILAN ALOQA

+99871 202 01 20

<https://bimm.uz>

TELEGRAM

INSTAGRAM

FACEBOOK

YOUTUBE